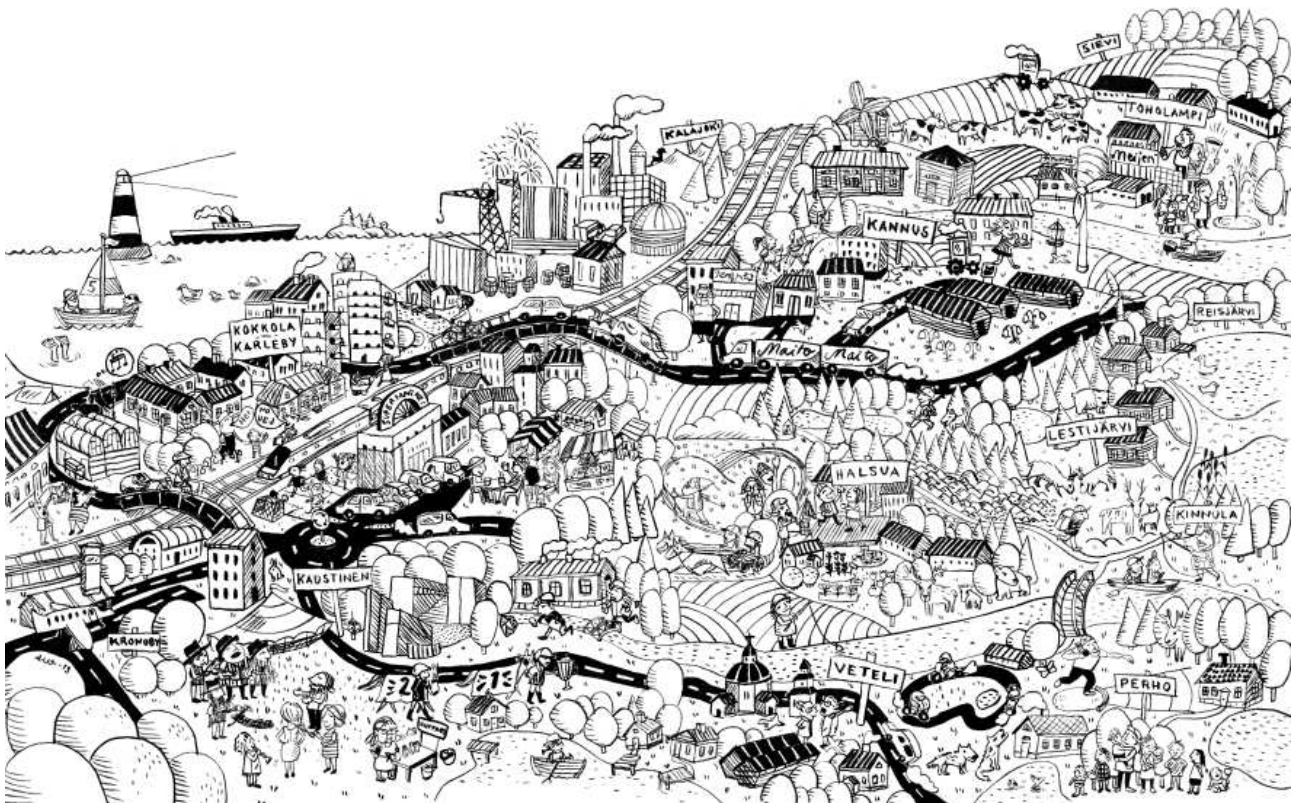

KESKI-POHJANMAAN MAAKUNTASUUNNITELMA 2040 JA MAAKUNTAOHJELMA 2018-2021

Maakuntahallitus x.x.2017

Maakuntavaltuusto x.x.2017

SISÄLLYSLUETTELO

- 1 Johdanto
 - 1.1 Maakuntasuunnitelma ja -ohjelma muuttuvassa aluekehittämissuunnitelmässä
 - 1.2 Valmistelun vaiheet ja yhteistyö
- 2 Keski-Pohjanmaa maakuntana
 - 2.1 Maakunnallisen ohjelmatyön toteutuminen ja vaikuttavuus
 - 2.2 Maakunnan nykytila ja kehitysnäkymät
- 3 Maakuntasuunnitelman tavoitteet ja aluerakenne
 - 3.1 Keski-Pohjanmaa vuonna 2040; strateginen visio
 - 3.2 Keski-Pohjanmaan tavoitteellinen aluerakenne 2040
- 4 Maakuntaohjelman kehittämisteemat ja toimenpiteet
 - 4.1 Maakuntaohjelman rakenne ja kehittämisteemat
 - 4.2 Osaaminen
 - 4.2.1 Osaamisen ja alueellisen koulutusjärjestelmän kehittäminen
 - 4.2.2 Innovaatioympäristön ja TKI-toiminnan vahvistaminen
 - 4.2.3 Keski-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen painopisteet
 - 4.3 Kilpailukyky
 - 4.3.1 Elinkeinojen kehittäminen
 - 4.3.2 Työllisyys
 - 4.3.3 Luonnonvarojen kestävä käyttö
 - 4.3.4 Muutosjoustavuus – resilienssi
 - 4.4 Saavutettavuus
 - 4.4.1 Toimintaympäristön ja liikennejärjestelmän kehittäminen
 - 4.4.2 Laadukas ja turvallinen elinympäristö
- 5 Maakuntasuunnitelman ja -ohjelman toteuttaminen
- 6 Ympäristövaikutusten arviointi

Liite 1 Maakuntaohjelman seurantaindikaattorit

Lähteet:

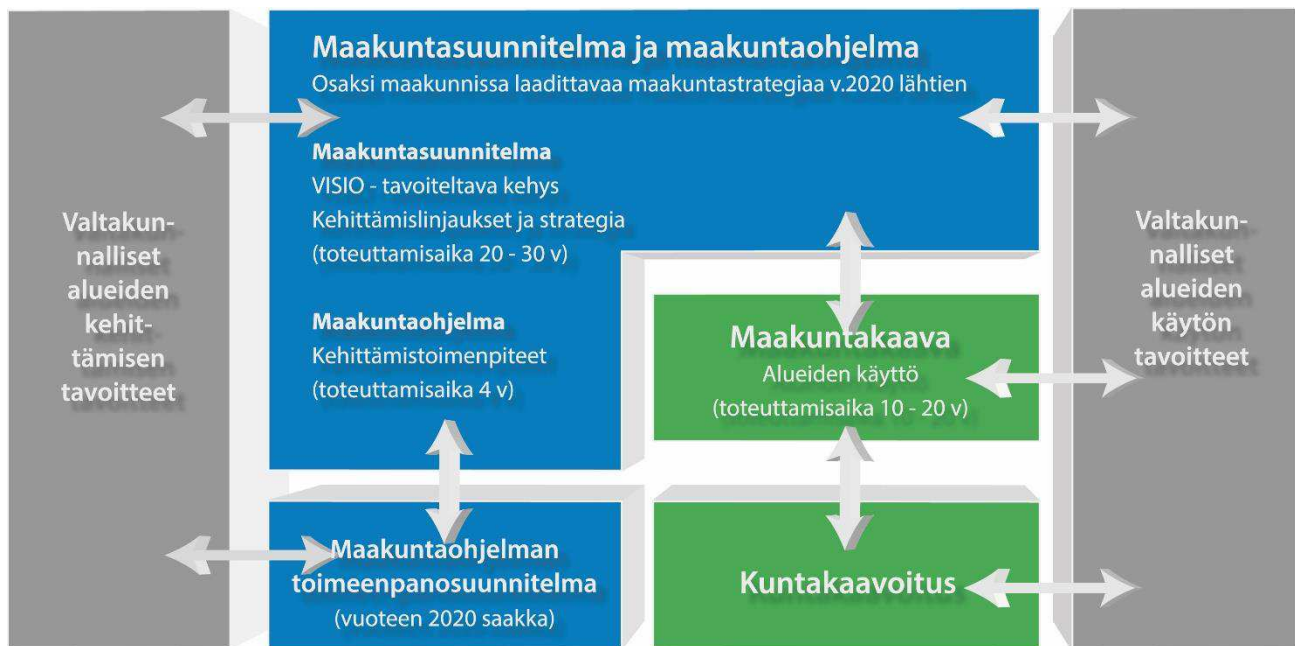
Tilastoaineistot: Tilastokeskus, THL/Sotkanet, Satamittari.fi, TEM, Tulli, Finavia, Viestintävirasto
 Kuva 3: Ritva Jaakkola & Tiina Ylä-Kero 2017, Biolaakso II -hanke
 Kuva 4: Timo Aro & Rasmus Aro 2016
 Kuva 6: Saku Vähäsantanen 2015
 Kuva 11: Tuija Puumala 2017

1. JOHDANTO

1.1. Maakuntasuunnitelma ja -ohjelma muuttuvassa aluekehittämissuunnitelmassa

Keski-Pohjanmaan maakuntasuunnitelma 2040 ja maakuntaohjelma 2018-2021 on keskipohjalaisten toimijoiden yhteinen näkemys maakunnan kehittämisen pitkän aikavälin linjauksista ja päämääristä sekä keinoista, joilla nämä tavoitteet saavutetaan. Se perustuu maakunnan mahdollisuuksiin ja tarpeisiin, kulttuuriin ja muihin erityispiirteisiin. Asiakirjassa luodaan kuva Keski-Pohjanmaan menestyksen edellytyksistä, tulevaisuuden tavoitetilasta sekä sen saavuttamiseksi tarvittavista keinoista tavalla, johon kaikki maakunnan keskeiset toimijat ja yhteistyökumppanit voivat sitoutua.

Nyt valmistunut asiakirja on myös viimeinen vanhan maakuntahallinnon ja aluekehitysjärjestelmän aikana laadittu maakuntasuunnitelma ja -ohjelma. Maakuntaohjelmia kaudelle 2018-2021 on tehty maakunnissa samaan aikaan, kun maakuntauudistus laki- ja esivalmisteluineen sekä väliaikaishallinnon järjestäytyminen on ollut käynnissä. Maakuntauudistus muuttaa alueiden suunnittelujärjestelmää, mutta jatkossakin maakunnat kokoavat aluekehittämisen toimenpiteitä tarkentavat maakuntaohjelmat ja maankäyttöä ja yhdyskuntarakennetta ohjaavat maakuntakaavat. Näiden asiakirjojen lisäksi uudet maakunnat laativat koko maakunnan toiminnan ja talouden pitkän aikavälin tavoitteita kuvaavat ja kokoavat maakuntastrategiat ensimmäistä kertaa samalla, kun maakuntavaltuustot aloittavat toimintansa vuonna 2019.

Kuva 1. Aluekehityksen ja alueiden käytön suunnittelujärjestelmä.

Keski-Pohjanmaan maakuntasuunnitelman ja maakuntaohjelman valmistelu on muutostilanteessa toteutettu vanhan voimassa olevan aluekehityslainsäädännön ja maakunnan suunnittelujärjestelmän pohjalta, mutta vahvasti uutta maakuntaa ja sen toimintoja ennakoiden sekä osallistamalla muutoksen eri osapuolet tiiviisti ohjelman sisältöjen suunnitteluun. Tällä maakuntasuunnitelmalla ja -ohjelmalla tulee olemaan keskeinen rooli aluekehittämisen linjausten ja jatkuvuuden pohjana uudessa maakunnassa. Siinä on tarkasteltu uudessakin maakunnassa keskeisiä aluekehittämisen osa-alueita, kuten osaamista, elinkeinoja, hyvinvointia, saavutettavuutta sekä toimijoiden välisen yhteistyön kehittämistä. Keski-Pohjanmaan maakuntasuunnitelma ja -ohjelma on hyväksytty maakuntavaltuustossa x.11.2017. Vuonna 2019 valittava ensimmäinen maakuntavaaleilla valittu maakuntavaltuusto voi myös tarvittaessa tarkistaa ja muokata maakuntaohjelmaa.

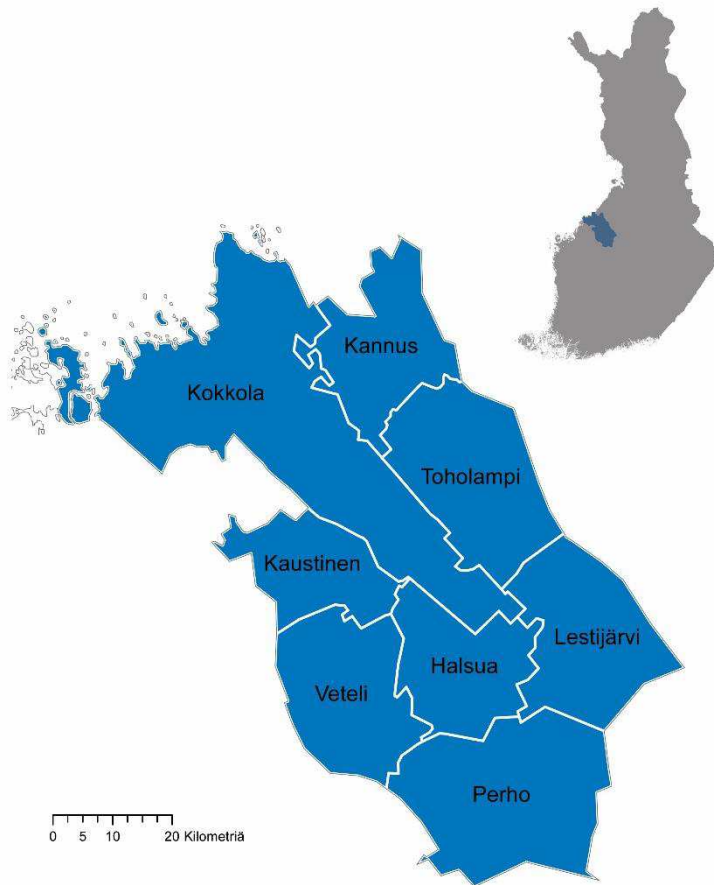
Maakunnan suunnittelu ja aluekehittäminen perustuvat alueen omien tarpeiden ja vahvuuksien tunnistamiseen ja ennakoimiseen sekä vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön alueen toimijoiden kesken. Lisäksi aluekehittämistä ohjaavat valtioneuvoston asettamat alueiden kehittämisen painopisteet, jotka sisältävät valtakunnalliset aluepoliittiset linjaukset ja kehittämistoimien painopisteet, joita maakuntien on toiminnassaan edistettävä. Aluekehittämispäätöksessä 2016-2019 painopisteet kiteytetään kolmeen linjaukseen: 1) *uudistumisella kasvua*, 2) *elinvoimaa alueiden verkostoitumisesta sekä* 3) *hyvinvointia kumppanuuksilla*. Vuoteen 2025 ulottuvan vision mukaan alueilla on saatu aikaan uutta, korkeatasoisen osaamiseen ja kestäväan kehitykseen perustuvaa kasvua, elinvoimaisista alueista rakentuva Suomi hyödyntää koko maan voimavaroja tehokkaasti ja kestävästi sekä julkinen, yksityinen ja kolmas sektori toimivat hyvässä kumppanuudessa alueiden ja palveluiden kehittämisessä. Tavoitteena ovat kilpailukykyiset alueet, alueiden vahvuuksiin perustuva älykäs erikoistuminen, hyvinvointi ja ihmisten sujuva arki.

Maakunnan aluerakenteen suunnittelua puolestaan ohjaavat valtakunnalliset alueiden käytön tavoitteet, jotka ovat parhaillaan uudistettavana. Ympäristöministeriö on valmistellut luonnoksen ja pyytänyt lausuntoja 30.6.2017 mennessä. Luonnoksessa esitellyt valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ovat 1) *toimivat yhdyskunnat ja kestävä liikkuminen*, 2) *tehokas liikennejärjestelmä*, 3) *terveellinen ja turvallinen elinympäristö*, 4) *elinvoimainen luonto- ja kulttuuriympäristö sekä luonnonvarat* ja 5) *uusiutumiskykyinen energiahuolto*. Voimassa olevat alueidenkäyttötavoitteet käsittävät Keski-Pohjanmaan osalta seuraavat kokonaisuudet: 1) *toimiva aluerakenne*, 2) *eheytyvä yhdyskuntarakenne ja elinympäristön laatu*, 3) *kulttuuri- ja luonnonperintö, virkistyskäyttö ja luonnonvarat*, 4) *toimivat yhteysverkot ja energiahuolto* sekä 5) *luonto- ja kulttuuriympäristöinä erityiset aluekokonaisuudet*.

1.2. Valmistelun vaiheet ja yhteistyö

Keski-Pohjanmaan maakuntasuunnitelman ja -ohjelman alueellinen valmistelu käynnistyi lakisääteisen osallistumis- ja arviointisuunnitelman (OAS) laatimisella. Osallistumis- ja arviointisuunnitelma oli virallisella kuulemiskierroksella joulukuussa 2016. Työ jatkui sidosryhmille suunnatulla skenaariotyöpajalla 10.2.2017. Työpajan tuloksia työstettiin eteenpäin maaliskuussa maakuntaohjelman työryhmissä (osaava, yrittävä, hyvinvoiva ja toimiva Keski-Pohjanmaa sekä maaseudun ja työllisyyden teemaryhmät), joissa hahmoteltiin maakuntaohjelman päätavoitteet ja keskeiset teemat vuoteen 2021. Skenaariotyöpajan tulokset ja maakuntaohjelman pääteemat olivat myös työryhmien kommentoitavana MAPGETS-ympäristössä maaliskuun ajan. Kehittämistavoitteita sekä visiota tarkennettiin huhtikuussa teollisuuden ja yrityselämän kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta sekä maakuntaohjelman työryhmien kokouksissa huhti-toukokuussa. Luonnos maakuntasuunnitelmasta ja -ohjelmasta sekä ympäristöselostuksesta käsiteltiin maakuntahallituksen kokouksessa 19.6.2017, jonka jälkeen luonnokset lähtivät vapaamuotoiselle kommenttikierrokselle alueen sidosryhmille. Kommenttikierroksen pohjalta muokattua maakuntasuunnitelmaa ja -ohjelmaa sekä ympäristöselostusta esiteltiin sidosryhmäseminaarissa 6.9.2017.

Keski-Pohjanmaan maakuntasuunnitelma ja -ohjelma oli julkisesti nähtävillä ja lausuntokierroksella 18.9.-17.10.2017, jonka jälkeen täydennetty asiakirja käsiteltiin ja hyväksyttiin maakuntahallituksessa x.11.2017 ja maakuntavaltuustossa x.11.2017. Maakuntaohjelman ympäristövaikutusten arviointi toteutettiin ohjelman valmistelun rinnalla yhteistyössä alueellisten ympäristöviranomaisten kanssa. Ympäristöselostuksen yhteenveto on kuvattu kappaleessa 6.

Kuva 2. Keski-Pohjanmaan maakunta.

2. KESKI-POHJANMAA MAAKUNTANA

2.1. Maakunnallisen ohjelmatyön toteutuminen ja vaikuttavuus

Maakuntaohjelman 2014-2017 toteutuminen. Keski-Pohjanmaan maakuntaohjelman 2014-2017 arviointi toteutettiin yhdessä Pohjois-Pohjanmaan, Lapin ja Kainuun maakuntaohjelmien arviointien kanssa. Arvioinnissa käsitellyt teemoja olivat vaikuttavuus, yhteistyö, vähähiilisyys ja ilmastovastuullisuus, ennakointi ja resilienssi sekä maakunnallinen aluekehittämisjärjestelmä. Arviointi kohdistui etenkin maakuntaohjelmien vaikuttavuuteen ja tuloksellisuuteen sekä maakunnallisen aluekehittämisjärjestelmän toimivuuteen.

Keski-Pohjanmaan osalta maakuntaohjelmalla on saatu aikaan hyvää kehityskierrettä esim. innovaatioympäristöjen ja osaamisen kehittämisessä. Myös suurteollisuusalueen toiminnan jatkuvuutta sekä biotalouden ja luonnonvara-alan tutkimus- ja innovaatiotoiminnan kehittymistä on maakuntaohjelmalla pystytty edistämään. Keski-Pohjanmaalla onkin ollut hyvä kehityksen yleisvire maaseudun haasteellisesta väestökehityksestä huolimatta. Yksityinen sektori on kasvanut muuta maata nopeammin ja Kokkolan myönteinen kehitys on heijastunut koko maakuntaan. Työttömyysluvut ovat myös pysyneet melko alhaisina. Maakunnan tulevaisuuden kannalta olennainen kehittämiskohde on ollut kemian ja bio- ja kiertotalouden osaamiskeskittymä, joka perustuu ainutlaatuisen epäorgaanisen kemianteollisuuden ja vahvan maaseudun

yhdistämiseen. Toisaalta etenkin kansainvälisesti kilpailukykyisen toimintaympäristön ja osaamisrakenteen luomisessa ja saavutettavuuden kehittämisessä on tehdyn arvioinnin mukaan jääty tavoitteista. Haasteita ovat tuoneet myös uusien korkeamman tuottavuuden työpaikkojen luominen, keskittymiskehityksen vaikutukset muuttoliikkeeseen maaseudulta kaupunkiin sekä kuntien kehittämisresurssien riittävyys.

Arvioinnin mukaan hyvät tulokset ja kehityskulut heijastavat jo useammalla maakuntaohjelmakaudella toteutettuja onnistuneita valintoja ja toimenpiteitä, mutta jotta kehityksessä pysyttäisiin jatkossakin mukana, pitää maakuntaohjelman valintoja terävöittää, etsiä uusia mahdollisuuksia ja kehittämissuuntia sekä pyrkiä kunnianhimoisempiin tuloksiin. Maakuntaohjelman vaikuttavuuden sekä alueellisen muutosjoustavuuden ja reagointikyvyn parantamisessa korostuu toimivan ja tehokkaan ennakoitijärjestelmän rakentaminen.

EU-ohjelmavarojen ja kansallisten aluekehittämisvarojen käyttö. Keski-Pohjanmaalla on ollut maakuntaohjelmakaudella 2014-2017 käytettävissään lähes 100 miljoonaa EU-ohjelmaperusteista julkista rahoitusta aluekehittämistoimenpiteisiin, joista alue on voinut itse päättää. Lisäksi alueella on pystytty hyvin hyödyntämään myös laajemmin kilpailtuja valtakunnallisia ESR-varoja sekä eurooppalaiseen alueelliseen yhteistyöhön tarkoitettuja Interreg-ohjelmavaroja. Alueellisella kehittämisrahoituksella on ollut selkeä vipuvaikutus myös kilpaillun tutkimusrahoituksen, esim. Tekesin Challenge Finland -innovaatorahoitus-kilpailun kautta alueelle saatuun rahoitukseen, vaikkakin kilpailtua kansallista ja kansainvälistä tutkimus- ja kehittämisrahoitusta hyödynnetään edelleen alueella vähän verrattuna moneen muuhun maakuntaan.

Keski-Pohjanmaalla on jo edellisellä ohjelmakaudella 2007-2013 rakennettu edellytyksiä ja vahvaa pohjaa tutkimus-, koulutus- ja innovaatiotoiminnalle, yritysten kilpailukyvyille sekä koko maakunnan vetovoimalle ja infrastruktuurille. Digitalisaatiolle luotiin pohjaa mm. koko maakunnan kattavan runkoverkon, maakuntaverkon rakentamisen kautta. Kuluvalle ohjelmakaudella sama vahva ja ennakoiva kehittämisote on jatkunut, kun Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) ohjelmavaroilla on ensisijaisesti parannettu yritysten kilpailukykyä sekä vahvistettu alueen tutkimus-, kehittämis- ja oppimisympäristöjä. Rahoituksen pääpaino on ollut alueellisen osaamisen vahvistamisessa sekä yritysten kasvun ja kansainvälistymisen edistämässä. Pk-yritysten kasvun ja kansainvälistymisen edistämiseen onkin käytetty suurin osa rahoituksesta. Toimenpiteet ovat tuottaneet suoraan uusia työpaikkoja sekä investointeja alueen yrityksiin. Tulevaisuuden innovaatioiden, teknologisten ratkaisujen ja sovellusten kehittämistä ja käyttöönottoa on tuettu mm. biojalostamokonseptia ja uusia energian talteenottotapoja kehittäville hankkeilla. Lisäksi on kehitetty vahvasti tutkimus-, osaamis- ja innovaatiokeskittymiä ja mahdollistettu uusien syntymistä. Rahoitus on edistänyt tutkimus- ja kehittämisinstituutioiden ja alueen yritysten välistä tiiviimpää yhteistyötä sekä yhteisten tutkimus- ja innovaatiohankkeiden käynnistämistä yhdessä yliopistojen, korkeakoulujen sekä tutkimuslaitosten kanssa.

Euroopan sosiaalirahaston (ESR) varat on käytetty pääasiassa työllisyyden edistämiseen, työttömien työllistämiseen ja työvoiman liikkuvuuden parantamiseen. Rahoituksella on tuettu työllisyysväylien rakentamista sekä nuorten ja muiden heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistymisen edistämistä. Tärkeässä roolissa uusien työpaikkojen synnyttämisessä alueelle ovat mikro- ja pk-yritykset, kolmannen sektorin toimijat sekä alueen koulutusorganisaatiot osaavan työvoiman tuottajina.

Keski-Pohjanmaalla maaseutualueita kehitetään Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmalla. Maaseudun kehittämisohjelma tarjoaa monipuolisia välineitä yritysten keskinäisen sekä yritysten ja tutkimusorganisaatioiden välisen yhteistyön ja verkostoitumisen tukemiseen myös kansainvälisesti. Innovaatioiden hyödyntäminen maaseudun elinkeinoelämän kehittämistyössä nousee vahvasti esille. Maaseutua on kehitetty kestäväällä tavalla hankkeiden sekä investointitukien avulla nojautuen alueellisten elinkeinojen vahvuuksiin ja voimavaroihin kuten ruoan, ketun- ja minkinnahkojen ja energian tuotantoon sekä metsätalouden ja puutoimialan edistämiseen. Myös alueen älykkään erikoistumisen painopisteisiin kuuluvan biotalouden mahdollisuuksia edistetään maaseutuohjelman toimin. Kylien elinvoimaisuutta on kehitetty kylien toimivuutta, viihtyisyyttä, turvallisuutta ja monituloyrittäjyyttä kehittäville hankkeilla. Maaseudun

kehittämishankkeiden varoin on rahoitettu maatalojen ja maaseudun mikro- ja pienyritysten toimintaympäristön kehittämistä, yrittäjien liiketoimintaosaamista edistäviä hankkeita, maatalouden vesistökuormituksen vähentämistä, ilmastonmuutoksen hillitsemistä sekä elintarvikeketjun toimintaa ja kehittämistä. Maatilayritykset ovatkin Keski-Pohjanmaalla investoineet selkeästi muuta maata aktiivisemmin.

Keski-Pohjanmaan maakunta kuuluu usean Interreg-ohjelman ohjelma-alueeseen, ja Interreg-rahoitusta onkin hyödynnetty maakunnassa yhä aktiivisemmin erityisesti alueen tutkimus- ja kehittämisorganisaatioiden toimesta. Maakunnan toimijoiden kansainväliset verkostot ja vahva hanketoiminnan kokemus takaavat hyvät mahdollisuudet kansainväliseen yhteistyöhön. Maakuntaan on kohdistunut tällä ohjelmakaudella Interreg-rahoitusta jo lähes 7 miljoonan euron verran hankkeiden teemojen liittyessä tiiviisti alueen tärkeisiin painopistealoihin biotalouteen ja energiantuotannon ratkaisuihin, teollisuuden innovatiivisiin ratkaisuihin ja ICT-alan sovelluksiin sekä maaseudun elinvoimaisuuteen ja yhteiskunnalliseen osallisuuteen. Hankkeita on rahoitettu Interreg Botnia-Atlantica, Interreg Pohjoinen, Interreg Itämeri, Interreg Europe sekä Interreg Pohjoinen periferia ja arktinen -ohjelmista.

Vähähiilisyden ja ilmastovastuullisuuden eurooppalaisiin ja kansallisiin tavoitteisiin on maakunnassa vastattu erityisesti aktiivisen bio- ja kiertotalouteen sekä energia-alaan liittyvän hanketoiminnan avulla. Niin EAKR-ohjelman, maaseudun kehittämishankkeiden kuin Interreg-ohjelmienkin rahoituksella, mutta myös kilpaillun tutkimusrahoituksen hankkeiden kautta on toteutettu vähähiilisyttä edistäviä tutkimus- ja kehittämishankkeita. Toimenpiteet ovat liittyneet erityisesti alueen älykkään erikoistumisen painopisteisiin, Biolaakso -kokonaisuuden toteuttamiseen, akkuteknologiaan ja materiaalitekniikkaan sekä sivuvirtojen hyödyntämiseen sekä erilaisiin langattomia sensoriverkkoja hyödyntäviin ympäristö- ja energiateknologian innovaatioihin ja ict-pohjaisiin sovelluksiin.

Kuva 3. Biolaakson hankekokonaisuus (Jaakkola & Ylä-Kero 2017).

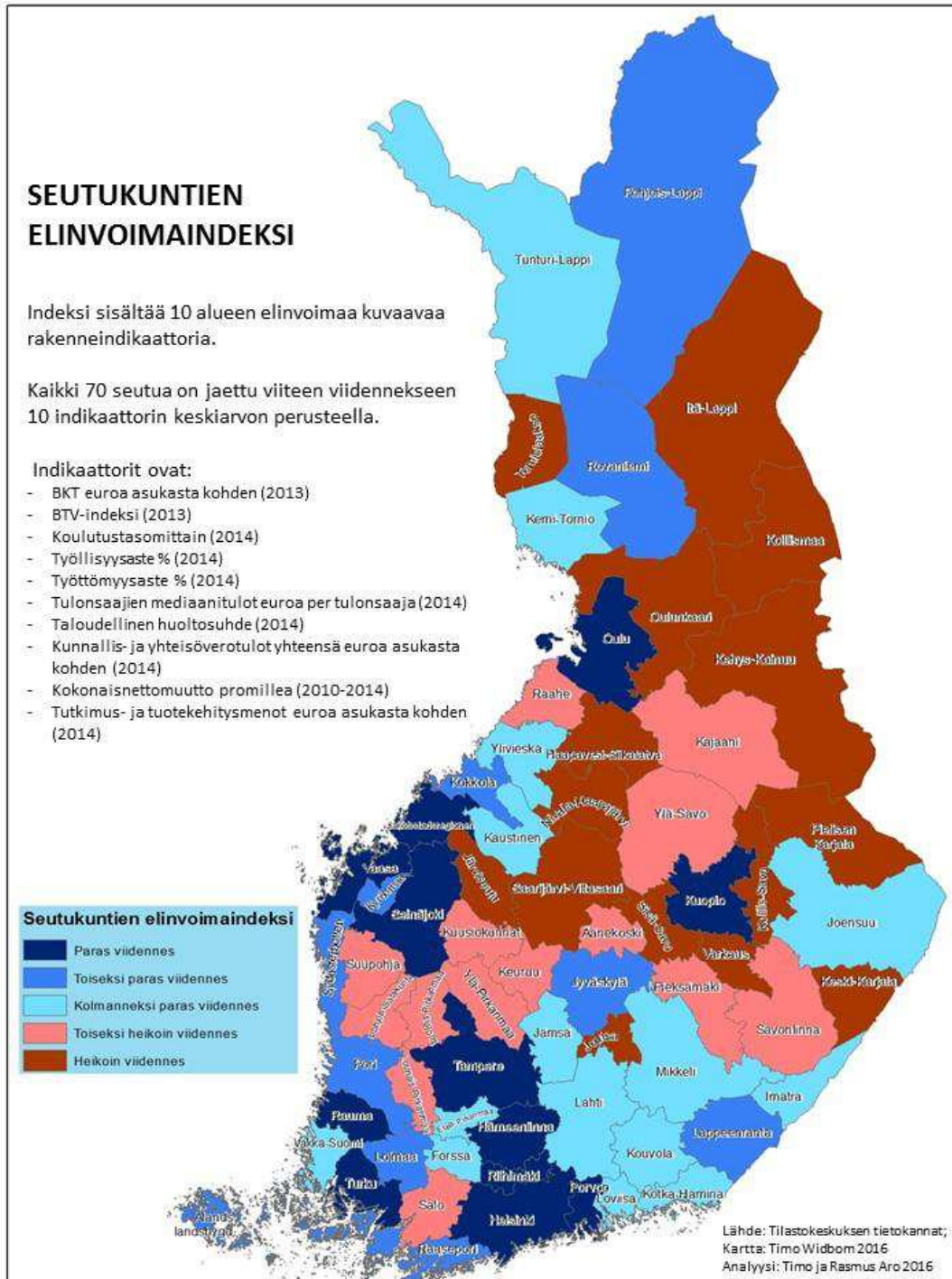
Jos EU-ohjelmavaroja onkin maakunnassa runsaasti käytettävissä, kansallisia aluekehittämistä varoja on puolestaan käytössä hyvin rajallisesti. Ne ovat kuitenkin toimineet merkittävinä laajempien hankekokonaisuuksien ja kehittämistoimenpiteiden käynnistäjinä. Vuonna 2015 lakkautetulla maakunnan kehittämistä rahalla käynnistettiin mittavia hankekokonaisuuksia, joihin on myöhemmin saatu rahoitusta mm. Tekesiltä, Interreg-ohjelmista ja EU:n tutkimuksen ja innovoinnin ohjelmasta.

Alueelliset innovaatiot ja kokeilut (AIKO) on hallituksen *”kilpailukykyyn vahvistaminen elinkeinoelämän ja yrittäjyyden edellytyksiä parantamalla”* -kärkihankkeen toimenpide. Toimenpiteen rahoittamiseen on käytössä 30 miljoonaa euroa vuosille 2016-2018. Noin puolet rahoituksesta käytetään kaupunkien, kasvukäytävien ja teemaverkostojen kasvusopimukseen ja puolet maakuntien ennakoitun rakennemuutoksen (ERM) toimiin. Keski-Pohjanmaa ei kuulu kasvusopimusten piiriin, mutta on mukana seutukaupunkien teemaverkostossa Kannuksen kaupungin kautta. Ennakoitun rakennemuutoksen rahoitusta maakunnassa on ollut vuosina 2016-2017 käytössä yhteensä 407 000 euroa. Rahoitusta on käytetty alueellista kilpailukykyä ja kasvua edistäviin toimiin, painopisteinä *1) uudet toimintamallit uuden liiketoiminnan mahdollistajana, 2) tutkimustulosten kaupallistaminen sekä 3) kilpailukykyä kansainvälistymisestä.*

2.2. Maakunnan nykytila ja kehitysnäkymät

Keski-Pohjanmaa on 2000-luvun ajan ollut kasvun maakunta niin työpaikkojen, väestön, bruttokansantuotteen kuin vienninkin osalta. Maailmantalouden vaihtelut eivät ole vaikuttaneet niin voimakkaasti kuin monella muulla Suomen alueella, mikä on ollut osoitus alueen muutosjoustavuudesta eli resilienssistä, kyvystä sopeutua muutoksiin. Alue- ja väestörakenteen isoilla muutostrendeillä, kaupungistumis- ja keskittymiskehityksellä, liikenneyhteyksien, alueellisen liikkuvuuden ja vetovoimatekijöiden kehityksellä on kuitenkin vaikutuksia myös Keski-Pohjanmaan tulevaisuuden kasvun edellytyksiin sekä alueelliseen kilpailukykyyn. Jokaisen alueen menestys perustuu kasvuun mm. asukasluvussa, muuttoliikkeessä, työpaikoissa, yrityskannassa sekä pääomissa ja investoinneissa. Jatkossa haasteena onkin tunnistaa kasvuetua tuottavat ja alueellista kilpailukykyä vahvistavat tekijät ja löytää oikeat toimenpiteet niiden kehittämiseen, jotta Keski-Pohjanmaa olisi tulevaisuudessakin vahvan kasvun maakunta.

Aluetalous ja kilpailukyky. Alueiden elinvoimaa ja kilpailukykyä voidaan tarkastella moniulotteisesti mm. aluetalouteen, työllisyyteen, vetovoimaan, tulo- ja veropohjaan ja osaamiseen liittyvillä mittareilla. *Seutukuntien elinvoimaindeksi* tarkastelee alueiden ja seutukuntien elinvoimaa kymmenellä eri indikaattorilla (ks. kuva 4). Kokkolan seutukunta sijoittuu elinvoimaltaan seuduista toiseksi parhaaseen viidennekseen ja Kaustisen seutukunta kolmanneksi parhaaseen viidennekseen, kun seutuja vertaillaan keskenään. Jos seudut asetetaan arvopisteiden mukaiseen paremmuusjärjestykseen, on Kokkolan seutukunta vertailussa 14. ja Kaustisen seutukunta 42., kun seutuja on yhteensä seitsemänkymmentä. Vertailu kertoo koko maakunnan ja sen lähimaakuntien elinvoimaisuudesta, sillä suurin osa menestyneistä seuduista sijoittuu pääasiassa Etelä-Suomeen ja Länsi-Suomen rannikkoseudulle.

Kuva 4. Seutukuntien elinvoimaindeksi (Aro & Aro 2016).

Alueiden kilpailukykyä mittaava *seutukuntien kilpailukykyindeksi* asettaa sekä Keski-Pohjanmaan kilpailukykyisten alueiden joukkoon, mutta osoittaa samalla selkeästi kilpailukyvyyn heikot osa-alueet ja kehittämiskohteet sekä seutukuntien väliset erot. Kuvassa 5 Kokkolan ja Kaustisen seutukunnat on asetettu kilpailukykyindeksin indikaattoreiden mukaiseen paremmuusjärjestykseen suhteessa yhteensä seitsemäänkymmeneen Suomen seutukuntaan. Vuosien 2013-2015 tulosten perusteella työn tuottavuus on notkahduksen jälkeen taas parantunut Kokkolan seutukunnassa, kun taas Kaustisen seutukunnassa sijoitus on

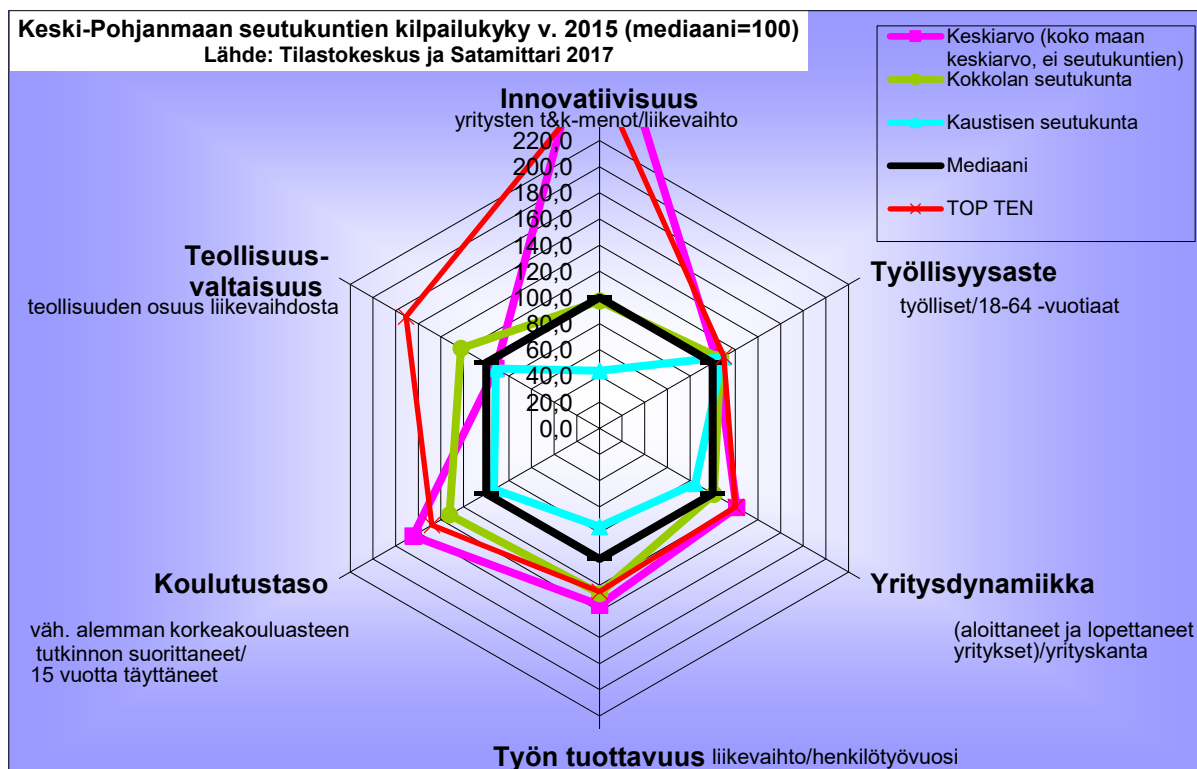
laskeut suhteessa muihin seutukuntiin. Työn tuottavuuden perusteella seutukunnat sijoittuvat myös hyvin eri tavalla maan seitsemänkymmenen seutukunnan joukossa. Teollisuusvaltaisuuden kehitys näkyy Kaustisen seutukunnassa edelleen pienestä sijaluvun muutoksesta huolimatta, ja myös Kokkolan seutukunta näyttää vuoden 2015 lukujen perusteella entistä teollisuusvaltaisempaan suhteeseen muihin seutukuntiin. Työllisyysasteen näkökulmasta Kokkolan seutukunta on parantanut asemiaan vähitellen ja Kaustisen seutukunta säilyttänyt hyvän sijoituksensa. Korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuudessa Kaustisen seutukunta on tasaisesti parantanut sijoitustaan. Innovatiivisuuden suhteen seutukunnat sijoittuvat seutukuntien vertailussa samoille sijalukemille kuin ennenkin, tosin Kokkolan seutukunnan osalta kehitys näyttää laskevana. Yritysdynamiikassa on nähtävissä suurta vaihtelua vuosien välillä.

Yksittäisten osatekijöiden perusteella tarkasteltaessa vuosittaiset vaihtelut seutukuntien sijoituksissa voivat olla suuriakin, ja vasta pitemmän aikavälin tarkastelu osoittaa paremmin kehityksen suunnan. Kun yksittäiset osatekijät huomioidaan kokonaisuutena, on Kokkolan seutukunta vuoden 2015 vertailussa kahdestoista ja Kaustisen seutukunta sijalla 53 seitsemänkymmenen seutukunnan joukossa. Molemmat seutukunnat ovat myös parantaneet kokonaissijoitustaan vuodesta 2014 yhdellä sijaluvulla.

Seutukuntien kilpailukykyindeksin osatekijät	Kokkolan stk			Kaustisen stk		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Työn tuottavuus (liikevaihto/htv)	9.	15.	9.	64.	65.	68.
Teollisuusvaltaisuus (teollisuuden liikevaihto / liikevaihto kaikki toimialat)	20.	26.	20.	44.	40.	41.
Työllisyysaste (Työlliset työikäisestä väestöstä 18-64)	19.	18.	17.	12.	12.	12.
Korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus	16.	16.	16.	44.	43.	40.
Innovatiivisuus (yksityisen sektorin t&k menot / liikevaihto)	31.	29.	33.	48.	49.	48.
Yritysdynamiikka (aloitt. + lopett.yritykset/yrityskanta)	23.	22.	34.	58.	67.	55.

Kuva 5. Kokkolan ja Kaustisen seutukuntien sijoittuminen kilpailukykyindeksillä vuosina 2013-2015.

Kuvassa 6 on tarkasteltu Keski-Pohjanmaan maakunnan seutukuntien kilpailukykyä verrattuna koko maan keskiarvoon, kaikkien seutukuntien mediaaniin sekä kymmeneen parhaimpaan seutukuntaan. Kuva osoittaa selkeästi Keski-Pohjanmaan kilpailukykyyn heikoimman kohdan eli innovatiivisuuden, jolla kilpailukykyindeksissä tarkoitetaan yritysten T&K-menojen osuutta liikevaihdosta. Mediaanin ollessa 100, on maan keskiarvo 340,9 ja kymmenen parhaimman seutukunnan indeksiluku 267,4. Kokkolan seutukunta pääsee vertailussa lähelle mediaania luvulla 97,3, Kaustisen seutukunnan jäädessä lukuun 44. Näiden lukujen valossa onkin selvää, että jatkossa tarvitaan yhä enemmän toimenpiteitä yritysten innovatiivisuuden ja esim. Tekes-rahoituksen lisäämiseen.

Kuva 6. Keski-Pohjanmaan seutukuntien kilpailukyky (Vähäsantanen 2015).

Keski-Pohjanmaalla sekä yritysten että julkisten toimijoiden TKI-toiminta on tilastolukujen perusteella niin absoluuttisesti kuin suhteellisestikin vähäistä. Tutkimus- ja kehittämismenot olivat vuonna 2015 18,4 miljoonaa euroa, mikä on 0,3% maan T&K-menoista. Yritysten osuus T&K-menoista oli 10,8 miljoonaa euroa. Toisaalta koko maan TKI-toiminta keskittyy vahvasti muutamaan maakuntaan eli Uudellemaalle, Pirkanmaalle, Varsinais-Suomeen sekä Pohjois-Pohjanmaalle, joiden osuus koko maan T&K-menoista on lähes 80%. Keski-Pohjanmaa on myös onnistunut vähitellen kasvattamaan TKI-toiminnan kokonaisvolyymia, esimerkiksi vuonna 2008 se oli 15,2 miljoonaa euroa. Tosin maakunnan suhteellinen asema verrattuna muihin maakuntiin ei ole parantunut. Osaamisen tason nostaminen sekä tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan edistäminen ovatkin edelleen keskeisimpiä maakunnallisia kehittämiskohteita.

Innovatiivisuuden ja TKI-toiminnan lisäksi merkittävä alueellista innovaatiojärjestelmää ja kilpailukykyä kuvaava elementti on koulutustaso. Keski-Pohjanmaalla 68,1% 15 vuotta täyttäneistä oli vuonna 2015 suorittanut perusasteen jälkeisen tutkinnon, kun koko maassa vastaava osuus oli 70,7%. Vaikka koulutustaso on maakunnassa noussut nopeasti etenkin 2000-luvulla, jää Keski-Pohjanmaan koulutustaso silti maakuntien vertailussa viidenneksi alhaisimmaksi ennen Etelä-Savoaa, Satakuntaa, Päijät-Hämettä ja Ahvenanmaata.

Keskiasteen tutkinnon suorittaneita oli maakunnassa 43,8% eli enemmän kuin maassa keskimäärin, kun taas korkeasti koulutettujen osuus jää alhaisemmaksi verrattuna koko maan tasoon. Koko maassa keskiasteen tutkinnon suorittaneita oli 40,7% ja korkea-asteen tutkinnon suorittaneita 38,3%. Keski-Pohjanmaalla korkea-asteen tutkinnon suorittaneita oli 24,3%, mutta kuten kuva 6 osoittaa, korkea-asteen tutkinnon suorittaneet keskittyvät Kokkolan seutukuntaan. Myös tutkijakoulutusasteen tutkinnon suorittaneita on maakunnassa muuta maata vähemmän, 0,3%, kun koko maassa heitä on 0,9%.

Eroa koulutustasossa verrattuna muihin maakuntiin selittää yliopistokoulutuksen saaneiden vähyys, kun taas ammattikorkeakoulutasoisen koulutuksen saaneiden osuudessa päästään jo lähelle maan keskiarvoa. Myös kokonaan ilman tutkintoa jääneiden osuus lähenee maan keskitasoa eli täysin vaille koulutusta jää yhä harvempi. Vuoden 2014 tiedon mukaan vain 6,4% 17-24 -vuotiaista on jäänyt koulutuksen ulkopuolelle. Maakunnista vain Etelä-Pohjanmaalla luku on pienempi. Valtakunnallisesti koulutustaso ja korkeakoulutettujen suhteellinen osuus on kuitenkin ollut laskussa nuoremmissa ikäluokissa, ja samoja merkkejä koulutustason kehityksestä nuoremmissa ikäluokissa on näkyvissä myös Keski-Pohjanmaalla. Pidemmällä aikavälillä jääkin nähtäväksi, miten koulutustaso maakunnallisesti kehittyy suhteessa valtakunnalliseen trendiin.

Resilienssi eli muutosjoustavuus. Elinvoiman ja kilpailukyvyn lisäksi myös alueiden resilienssiä eli muutosjoustavuutta voidaan arvioida eri mittarein. Resilienssillä tarkoitetaan alueiden kykyä ennakoita ja varautua ulkoihin aluetalouden muutoksiin ja shokkeihin, palautua näistä sekä erityisesti uudistua aktiivisesti oppimisen ja verkostoitumisen keinoin. Seutukuntien resilienssi-indeksi (SRI) mittaa alueiden kykyä vastata rakennemuutoksiin teollisen rakenteensa osalta. SRI-indeksi muodostuu seutukunnan teollisen rakenteen monipuolisuudesta, teollisuuden liikevaihdon osuudesta seutukunnan yritysten kokonaisliikevaihdosta, rakennemuutosalttiudesta eli yrityskannan uusiutumisesta sekä viennin osuudesta maakunnan arvonlisäyksestä. Näillä mittareilla tarkastellen Kokkolan seutukunta oli vuonna 2014 kuudes ja Kaustisen seutukunta 58:s verrattuna kaikkiin Suomen seitsemänkymmeneen seutukuntaan. Keski-Pohjanmaan seutukuntien erilainen teollinen rakenne aiheuttaa suuria eroja sijoittumisessa. Maakunnan osalta muutosjoustavuuteen ja SRI-indeksiin vaikuttavia tekijöitä ovat erityisesti suurteollisuuden, vientiyritysten ja pk-yritysten menestyminen sekä osaamiseen ja tutkimus- ja kehittämistoimintaan kytkeytyvä kyky oppia ja reagoida muutoksiin noustavasti ja nopeasti.

BKT, vienti ja liikevaihto. Keski-Pohjanmaa on 2000-luvulla kasvattanut asukasta kohden laskettua bruttokansantuotettaan peräti 79,6%, mikä maakuntien vertailussa on suurin kasvuprosentti. BKT asukasta kohden oli vuonna 2014 34 617 euroa, kun 2000-luvun alussa jäätiin vielä reilusti alle 20 000 euron. BKT:n kasvuvauhti on kuitenkin hidastunut viime vuosina huomattavasti koko maassa. BKT:n kasvua selittää osaltaan maakunnan vahva vientipainotteinen teollisuus ja kansainvälisesti toimivat yritykset. Vienti muodostikin vuonna 2014 peräti 67,8% maakunnan BKT:n arvosta. Viennin määrä oli vuonna 2015 1729 miljoonaa euroa, mikä on 3,2% koko maan viennistä. Teollisuuden osuus viennistä oli 36,7% ja kaupan osuus 62,6%. Vuonna 2013 tapahtuneen notkahduksen jälkeen vienti on ollut jälleen kasvussa. On kuitenkin huomattava, että suurin osa maakunnan viennistä perustuu edelleen muutaman kansainvälisen suuryrityksen varaan.

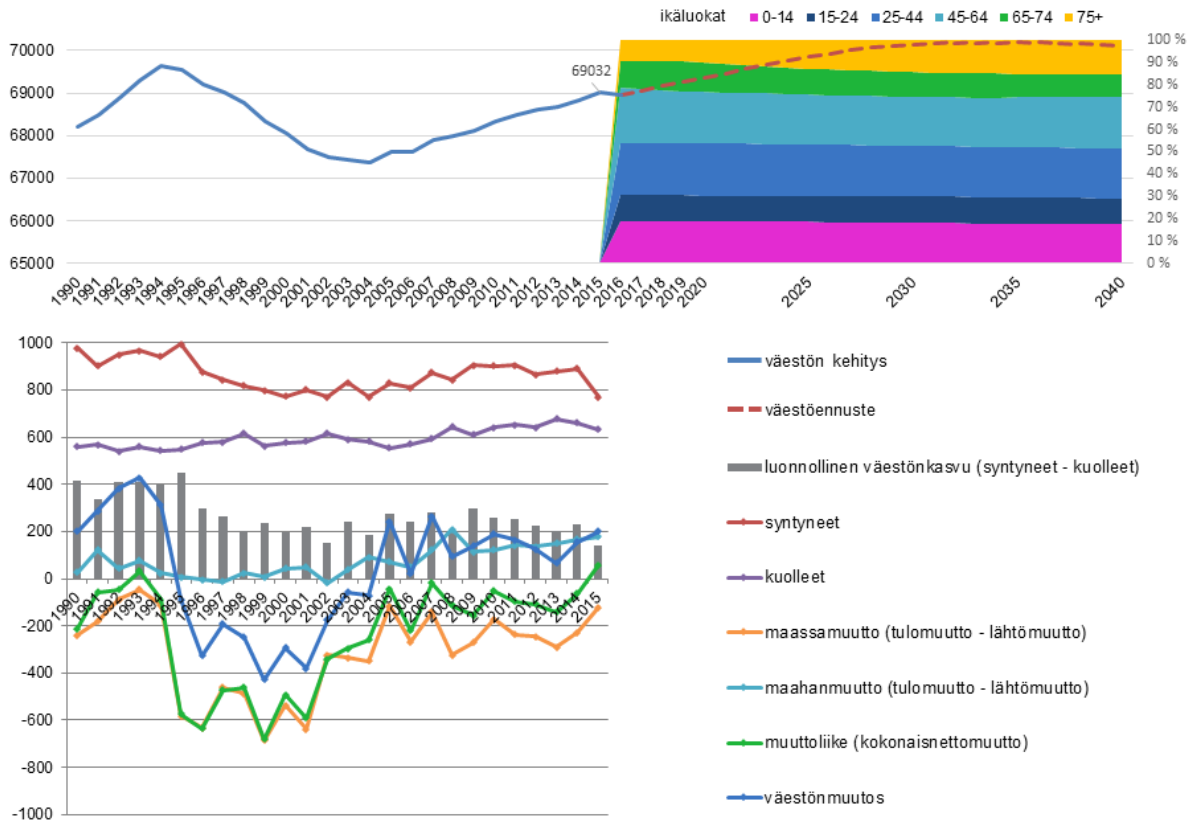
Yritysten liikevaihto on vuosina 2013-2015 kehittynyt positiivisesti erityisesti alkutuotannossa, kaivostoiminnassa, sosiaali- ja terveystaloudessa, informaatio- ja viestintäalalla sekä kiinteistöalalla, kun taas muilla aloilla se on pysynyt samalla tasolla tai hieman pienentynyt. Suurinta liikevaihdon lasku on ollut kuljetusalalla sekä hallinnossa ja tukipalveluissa. Kokonaisuudessaan yritysten liikevaihto on tarkastelujaksolla vähentynyt -2%, kun koko maassa se on vastaavana aikana vähentynyt -4%.

	Liikevaihto 1 000€			Muutos 2013-2015	
	2013	2014	2015		
A Maatalous, metsätalous ja kalatalous	26657	33460	35827	9170	34 %
B Kaivostoiminta ja louhinta	9265	8964	12388	3123	34 %
C Teollisuus	1634820	1400057	1566484	-68336	-4 %
D Sähkö-, kaasua- ja lämpöhuolto, jäähdytysliiketoiminta	154175	110268	154267	92	0 %
E Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto, jätehuolto, ympäristön puhtaanapito	36643	42754	34127	-2516	-7 %
F Rakentaminen	282837	280744	282077	-760	0 %
G Tukku- ja vähittäiskauppa: moottoriajoneuvojen ja -pyörien korjaus	1055903	1055422	1035926	-19977	-2 %
H Kuljetus ja varastointi	358115	357864	316500	-41615	-12 %
I Majoitus- ja ravitsemistoiminta	49702	45932	50759	1057	2 %
J Informaatio ja viestintä	107122	108387	117341	10219	10 %
L Kiinteistöalan toiminta	23204	25742	29278	6074	26 %
M Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta	49365	61314	57217	7852	16 %
N Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	59632	63219	52494	-7138	-12 %
P Koulutus	2826	2831	3006	180	6 %
Q Terveys- ja sosiaalipalvelut	43506	45297	53040	9534	22 %
R Taiteet, viihde ja virkistys	12955	11301	11643	-1312	-10 %
S Muu palvelustoiminta	14771	14384	16512	1741	12 %
X Toimiala tuntematon	28	18			
YHTEENSÄ	3921526	3667958	3828886	-92612	-2 %

Kuva 7. Yritysten liikevaihdon kehitys toimialoittain (€) vuosina 2013-2015.

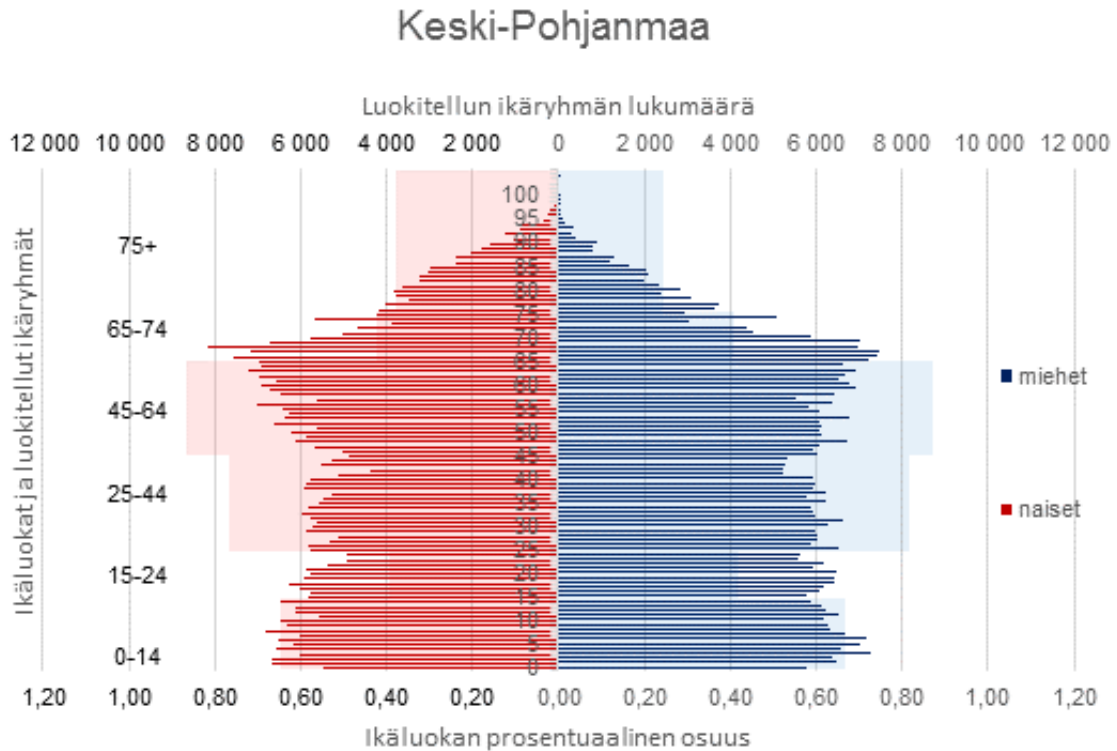
Väestönkehitys ja väestörakenne. Keski-Pohjanmaan maakuntaan kuuluu kahdeksan kuntaa, Halsua, Kannus, Kaustinen, Kokkola, Lestijärvi, Perho, Toholampi ja Veteli. Keski-Pohjanmaalla oli vuoden 2016 lopussa 69 027 asukasta, joista 88,1% oli suomenkielisiä, 9% ruotsinkielisiä ja 2,9% eli noin 1977 henkilöä vieraskielisiä. Maakunnan väkiluvun kasvaessa suomenkielisten ja vieraskielisten määrä maakunnassa on lisääntynyt ja ruotsinkielisten määrä hieman vähentynyt. Maakunta on monikulttuuristunut, mutta verrattain hitaasti, sillä vaikka muunkielisten kansalaisten määrä on yli kaksinkertaistunut 2000-luvulla, on osuus koko maan keskiarvoon eli 6,4% verrattuna edelleen alhainen. Lähimaakunnista Pohjanmaalla ylletään hieman maan keskiarvon yläpuolelle, kun taas Pohjois-Pohjanmaalla ja Etelä-Pohjanmaalla osuus on Keski-Pohjanmaan kanssa samalla tasolla.

Keski-Pohjanmaan väkiluku on kasvanut tasaisesti vuodesta 2005 lähtien. Vuoteen 2040 ulottuvan väestöennusteen mukaan Keski-Pohjanmaan väestönkehitys jatkuu myönteisenä 2030-luvun puoliväliin saakka, jonka jälkeen väestönkasvu tasoittuu ja kääntyy hienoiseen laskuun 2040-luvulle tultaessa. Positiivista väestönkehitystä selittää alueen suhteellisen korkea syntyvyys, kun taas muuttoliikkeellä on ollut alueen väestöä vähentävä vaikutus. Alueen vetovoimaisuuden kehityksellä onkin ratkaiseva vaikutus siihen, millaiseksi väestönkehitys voi jatkossa muodostua. Alueen väestönkasvu on myös kohdistunut käytännössä pelkästään maakuntakeskukseen Kokkolaan, kun maakunnan muissa kunnissa väestö on samaan aikaan vähentynyt. Väestön keskittyminen Kokkolaan heijastuu väestötiheydessä, joka Kokkolassa on 33 asukasta neliökilometrillä, kun se koko maakunnan tasolla on 13,8 as/km². Koko Suomen väestötiheyteen eli 18,1 as/km² verrattuna maakunta on kuitenkin harvaan asuttua. Väestö on silti maaseudullakin keskittynyt taajamiin, taajama-asteen ollessa 77,8%.

Kuva 8. Väestönkehitys vuoteen 2040.

Ikärakenteensa puolesta Keski-Pohjanmaa on alle 15-vuotiaiden osuudella mitattuna Suomen toiseksi nuorin maakunta Pohjois-Pohjanmaan jälkeen ennen Pohjanmaata ja Etelä-Pohjanmaata, lasten osuuden ollessa 19,1% väestöstä. Lasten määrä näyttäisi ennusteiden perusteella pysyvän korkeana jatkossakin. Haasteita aiheuttaa kuitenkin väestön vanheneminen ja työikäisten määrän merkittävä vähentyminen. Kyseessä on valtakunnallinen ja osittain eurooppalainenkin ilmiö, jonka vaikutukset alueiden kilpailukykyyn, työvoimatarpeisiin ja palvelurakenteeseen mm. hyvinvointipalvelujen muodossa ovat huomattavia. Yli 65-vuotiaiden määrä on kasvanut jo koko 2010-luvun ja 2020-luvulta lähtien etenkin yli 80-vuotiaiden määrän kasvu alkaa kiihtyä. Samaan aikaan työikäisen väestön määrä on vähentynyt ja vähenee ennusteiden mukaan edelleen aina 2020-luvun puoliväliin saakka, jonka jälkeen kehitys tasaantuu ja työikäisten määrä lähtee maakunnan tasolla kasvuun jälleen 2030-luvulta eteenpäin. Väestörakenteen muutos koskettaa voimakkaimmin maakunnan pienempiä kuntia ja maaseutumaisia alueita, maakuntakeskuksen ikärakenteen ollessa tasapainoisempi.

Kuva 9. Väestön ikärakenne.

Työikäisen väestön vähentyminen, lasten suhteellisen suuri osuus ja senioriväestön kasvu vaikuttavat heikentävästi väestölliseen huoltosuhteeseen, jolla kuvataan työikäisten määrän suhdetta muuhun väestöön. Keski-Pohjanmaalla oli vuonna 2016 toiseksi heikoin tilanne koko maassa, 68,6 huollettavaa sataa työikäistä kohti, kun koko maan väestöllinen huoltosuhde oli 59,1/100. Parhain tilanne on Uudellamaalla, Pirkanmaalla ja Varsinais-Suomessa, kun taas heikoin Etelä-Savossa, Keski-Pohjanmaalla ja Etelä-Pohjanmaalla. Vuonna 2000 suhdeluku oli Keski-Pohjanmaalla vielä 54/100 ja koko maassa 49,4/100. Ikärakenteen vanhentuuessa väestöllinen huoltosuhde on heikentynyt ja heikkenee edelleen koko maassa, mutta ikärakenteeltaan nuoremmilla alueilla on pitkällä aikavälillä paremmat mahdollisuudet sopeutua muutokseen.

Taloudellisen huoltosuhteen – joka mittaa huollettavien määrää suhteessa työssäkäyvään väestöön – kehitys on ollut väestöllisen huoltosuhteen kehityksen kanssa samansuuntainen. Vuonna 2015 Keski-Pohjanmaalla oli 150 huollettavaa sataa työssäkäyvää kohti. Koko maassa vastaava suhdeluku oli samana vuonna 143/100. Korkeimmillaan eli 173/100 taloudellinen huoltosuhde oli Suomessa vuonna 1993 ja alhaisin se on ollut vuonna 1989, jolloin suhdeluku oli 112/100.

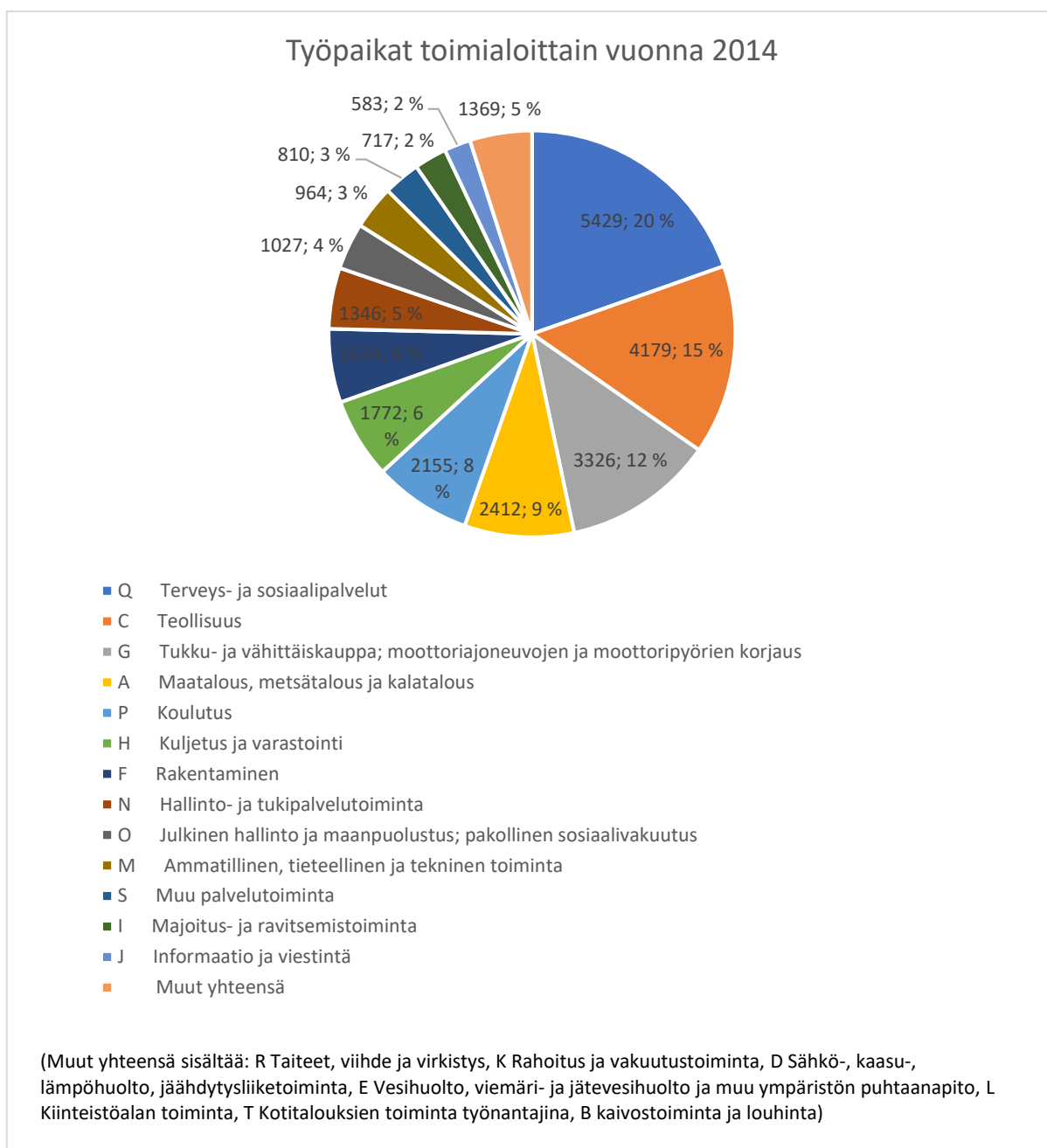
Työmarkkinat ja elinkeinorakenne. Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan Keski-Pohjanmaan työllisyysaste eli 15-64 -vuotiaiden työllisten prosenttiosuus saman ikäisestä väestöstä oli vuonna 2016 73,1%, mikä on maakuntien vertailussa toiseksi paras vain Ahvenanmaan kiriessä maakunnan ohi. Koko maan työllisyysaste jäi 68,7 prosenttiin. Keski-Pohjanmaan työttömyysaste eli 15-74 -vuotiaiden työttömien prosenttiosuus saman ikäisestä työvoimasta painui alle maan keskiarvon vuonna 2008, ja on pysytellyt koko maan tasoa alhaisempana siitä lähtien. Vuonna 2016 työttömyysaste oli Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan 5,1%, koko maan vastaavan luvun ollessa 8,8%. Keski-Pohjanmaata alhaisempi työttömyysaste oli vain Ahvenanmaalla, Pohjanmaan seuratussa perässä lähes samoissa lukemissa. Työ- ja elinkeinoministeriön kuukausittaisen työnvälitystilaston mukaan Keski-Pohjanmaan työttömyysaste oli

kesäkuussa 2017 10,1% (*Erot luvuissa selittyvät tilastojen erilaisella laskutavalla, Tilastokeskuksen työttömyysluvut pohjautuvat otospohjaiseen tutkimukseen, kun taas TEM:n työnvälitystilastot perustuvat TE-toimistojen asiakasrekisterin tietoihin.*)

Pitkäaikaistyöttömien osuus työvoimasta on kasvanut viime vuosina koko maan tasoa nopeammin ollen vuoden 2017 alussa 3%, jonka jälkeen pitkäaikaistyöttömyys on lähtenyt jälleen laskuun ollen kesäkuussa 2,6%. Pitkäaikaistyöttömien osuus on maakuntien vertailussa kolmanneksi pienin, mutta ilmiö keskittyy Keski-Pohjanmaalla maakuntakeskukseen Kokkolaan. Samoin nuorisotyöttömyys on vuosina 2013-2016 tapahtuneen kasvun jälkeen lähtenyt laskuun vuonna 2017, ollen vuoden alussa hieman alle 2% työvoimasta. Maakunnan yleisestä myönteisestä työllisyyskehityksestä huolimatta vaikeasti työllistettävien, kuten nuorten, kouluttamattomien, pitkäaikaistyöttömien ja maahanmuuttajien, asema työmarkkinoilla on kuitenkin edelleen haasteellinen.

Keski-Pohjanmaan korkea työllisyysastetta ja kohtuullisia työttömyyslukuja selittää osaltaan maakunnan monipuolinen elinkeinorakenne, bruttokansantuotteen kehitys ja viennin vahvuus sekä suuri pienten ja keskisuurten yritysten määrä. Työpaikkojen määrässä oli 2000-luvun alussa vahvaa kasvua, jonka jälkeen kasvu päättyi koko maassa. Keski-Pohjanmaalla kokonaistyöpaikkamäärä laski vuosina 2007-2014 2,9%, vaikka samaan aikaan etenkin yksityisten palvelualojen ja sosiaali- terveysalan työpaikat lisääntyivät. Yrityskannan kehitys on myös jatkunut positiivisena aina vuoteen 2015 saakka, jolloin yrityskanta väheni hieman. Pienten ja keskisuurten yritysten rooli työllistäjänä onkin Keski-Pohjanmaalla selkeästi koko maata suurempi alle 50 henkilön yritysten työllistäessä lähes 60% henkilöstöstä ja alle 250 henkilöstön yritysten työllistäessä jo 75% henkilöstöstä. Työpaikkojen suhteen maakunta on myös omavarainen, sillä työpaikkaomavaraisuusaste oli vuonna 2014 100,6%.

Maakunnan työpaikkarakenteessa korostuu koko maahan verrattuna vahva alkutuotanto ja teollinen toiminta. Alkutuotanto työllisti Keski-Pohjanmaalla vuonna 2014 8,6% ja teollisuus 14,9% työllistä, kun koko maan vastaavat luvut olivat 3,3% ja 12,9%. Julkinen hallinto ja palvelut ovat 30,8% osuudellaan edelleen merkittävä työllistäjä etenkin sosiaali- ja terveyspalveluissa sekä koulutuksessa. Myös tukku- ja vähittäiskauppa, maaliikenne ja rakentaminen työllistävät keskipohjalaisia. Palvelualojen suhteellinen osuus on kuitenkin muuta maata pienempi, vaikkakin uusia työpaikkoja on viime vuosina syntynyt erityisesti palvelualoille ja yksityiselle sektorille. Tämä on seurausta mm. teollisuuden toimintojen ulkoistamisesta ja teollisuuden palvelujen siirtymisestä palvelusektorille. Myös yksityisissä sosiaali- ja terveyspalveluissa on ollut kasvua, vuosina 2013-2015 henkilöstömäärä on kasvanut 14%.

Kuva 10. Maakunnan elinkeinorakenne, työpaikat toimialoittain vuonna 2014.

Hyvinvointi ja osallisuus. Työllisyyden, osaamistason ja aluetaloudellisen kehityksen lisäksi maakunnan elinvoimasta ja sen väestön hyvinvoinnista kertovat erilaiset väestön terveyttä, elämänlaatua, osallistumista ja aktiivisuutta kuvaavat tunnusluvut. Näiden osatekijöiden perusteella Keski-Pohjanmaalla asuu keskimäärin hyvinvoivaa ja aktiivista väestöä. Aktiivisesti järjestötoimintaan osallistuvien osuus oli maakunnassa vuonna 2015 33,8%, mikä on maakuntien vertailussa korkein luku. Lähimaakunnassa Pohjanmaalla päästiin lähes samoihin lukemiin 31,8% osuudella. Myös äänestysaktiivisuudella mitattuna keskipohjalaiset osallistuvat yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen, vaikka äänestysaktiivisuus onkin laskenut yleisesti 2000-luvulle tultaessa. Vuoden 2017 kuntavaaleissa 60,9% keskipohjalaisista äänesti, aktiivisin oli Pohjanmaan maakunta 66,5% äänestysprosentilla.

Sosiaali- ja terveyspalveluiden tarpeen ja sairastavuuden osalta maakunta sijoittuu koko Suomen maakuntia vertailtaessa keskikastiin. Ylipäättään sairastavuus ja sote-palveluiden tarve on Suomessa alhaisempaa länsirannikolla ja Etelä-Suomessa kuin itäisessä ja pohjoisessa Suomessa. Keskipohjalaiset käyttävät sote-palveluja vain hieman maan keskiarvoa enemmän. Sote-tarvekertoimella mitattaessa Keski-Pohjanmaa sai vuonna 2014 arvon 1.03, kun koko maan keskiarvo on vakioitu arvoon 1.00. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen sairastavuusindeksi asettaa sekin Keski-Pohjanmaan maakuntien vertailussa keskikastiin eli kymmenenneksi. Vuonna 2013 sairastavuusindeksi oli 109.2 verrattuna koko maan vakioituun keskiarvoon 100. Sairastavuusindeksissä on huomioitu seitsemän yleisintä sairastavuusryhmää.

Elämänlaatunsa hyväksi tuntevien osuus on viime vuosina kasvanut. Vuonna 2015 elämänlaatunsa tunsu hyväksi 54,6% keskipohjalaisista, mikä maakuntien vertailussa on viidenneksi paras tulos Uusimaan, Keski-Suomen, Pohjois-Pohjanmaan ja Pohjanmaan jälkeen. Vastaavat luvut vuosina 2013 ja 2014 olivat 51,6% ja 44,9%. Vuoden 2015 tietojen mukaan psyykkisesti merkittävästi kuormittuneiden osuus on maakunnista toiseksi pienin eli 10,3%.

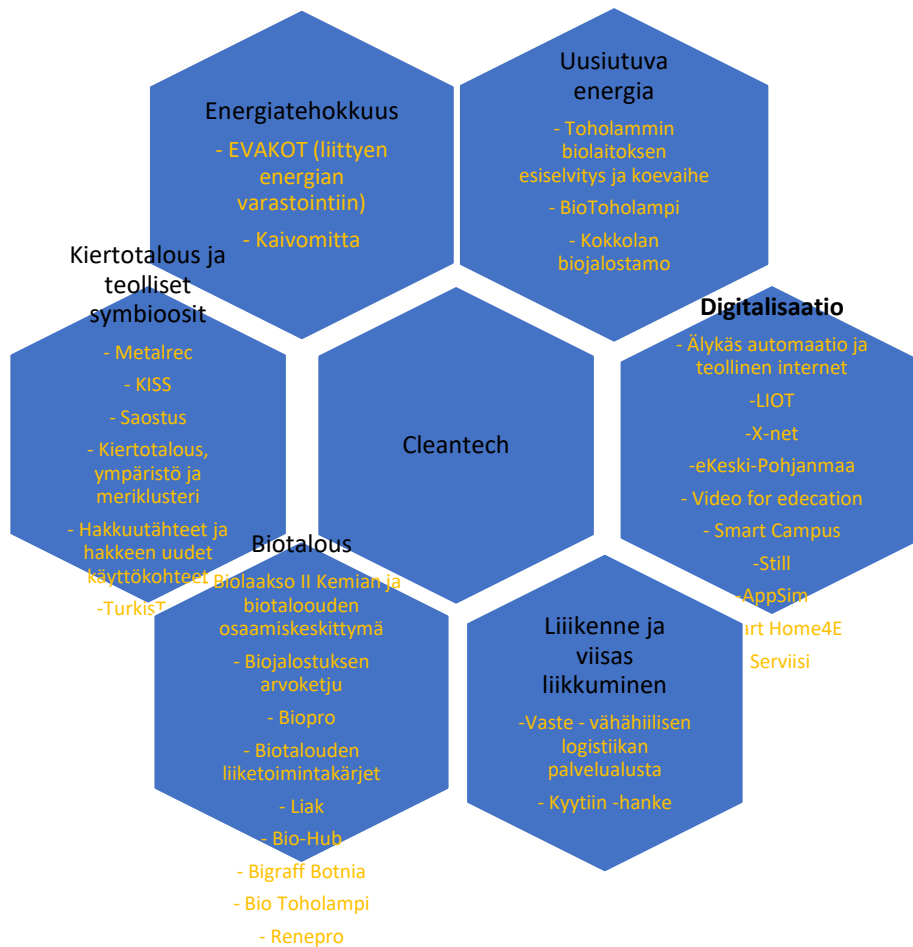
Etelä-Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan ja Pohjanmaan hyvinvointibarometrin 2017 vastaajista 63% piti väestön kokonaishyvinvointia Keski-Pohjanmaalla hyvänä tai melko hyvänä. Kohtuullinen se oli 32% mielestä ja melko huono 3% mielestä. Suurin osa vastaajista eli 82% arvioi hyvinvoinnin kokonaistilanteen pysyvän ennallaan tai paranevan seuraavien neljän vuoden aikana. Hyvinvoinnin nähtiin toteutuvan parhaiten keski-ikäisten, lasten ja lapsiperheiden sekä eläkeläisten kohdalla ja heikoimmin asunnottomien, ylivelkaantuneiden, työttömien, päihdeongelmaisten ja pienituloisten kohdalla. Keskeisiksi hyvinvointia heikentäviksi ongelmiksi koettiin yksinäisyys, pitkäaikais- ja nuorisotyöttömyys sekä kotiväkivallan uhka.

Henkilökohtaisen talouden näkökulmasta tarkasteltuna keskipohjalaisista vain 12,1% laskettiin kuuluvan pienituloisiin vuonna 2015. Vain Ahvenanmaalla, Uusimaalla, Kanta-Hämeessä ja Pohjanmaalla osuus oli pienempi. Keskipohjalaisista 5,4% sai toimeentulotukea vuonna 2015, joka maakuntien vertailussa jää kolmanneksi pienimmäksi osuudeksi.

Vähähiilinen talous ja ympäristön kestävä kehitys. Vähähiilisessä yhteiskunnassa fossiilisten polttoaineiden käyttö on minimoitu ja kasvihuonekaasupäästöjä syntyy huomattavasti nykyistä vähemmän. Vähähiilinen yhteiskunta liittyy yritysten, julkisen sektorin, kuluttajien ja kansalaisyhteiskunnan toimintaan. Resurssi- ja energiatehokkuus sekä ilmastomuutoksen hillitsemiseen liittyvä tuotteiden, prosessien, teknologioiden ja osaamisen kehittäminen toteuttavat osaltaan vähähiilisyyttä. Ympäristön kestävässä kehityksessä olennaista on ympäristöä vähemmän kuormittaviin tuotanto- ja kulutustottumuksiin siirtyminen. Kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti myös jälkipolville tulee taata yhtäläiset oikeudet luonnonvaroihin ja puhtaaseen ympäristöön. Vähähiilisyyttä ja ilmastomuutoksen hillitsemistä ja siihen sopeutumista on Keski-Pohjanmaalla tarkasteltu mm. vuonna 2012 valmistuneessa ja vuoteen 2020 ulottuvassa ilmastostrategiassa.

EU-ohjelmakauden 2014-2020 yksi keskeisistä teemoista on vähähiilinen talous. Valtioneuvoston linjauksen mukaisesti 25% Suomen EAKR-rahoituksesta kohdistetaan vähähiiliseen talouteen siirtymistä edistäviin toimenpiteisiin. Rakennerahasto-ohjelman vähähiilisyystoteumaa tarkasteltaessa Keski-Pohjanmaa ei erotu edukseen, mikäli asiaa tarkastellaan pelkästään virallisessa rakennerahastojen seurantajärjestelmässä määritellyn mittariston perusteella. Käytännössä tilanne on kuitenkin erilainen. Vähähiilisyyden teemaa toteutetaan maakunnassa useiden eri kansallisten ja kansainvälisten rahoituslähteiden kautta rahoitetuissa kehittämishankkeissa. Vähähiilisyyden edistäminen on myös olennainen osa maakunnan älykkään erikoistumisen strategiaa ja sen toteuttamista.

Kuvaan 11 on koottu Keski-Pohjanmaalla toteutettavia vähähiilisyyteen ja ympäristön kestävään kehitykseen liittyviä kehittämishankkeita, joita on rahoitettu mm. Euroopan aluekehitysrahaston, Manner-Suomen maaseudun kehittämishankkeiden sekä Interreg-ohjelmien rahoituksella.

Kuva 11. Vähähiilisyttä edistäviä kehittämishankkeita Keski-Pohjanmaalla (sis. Euroopan aluekehitysrahaston, Manner-Suomen maaseudun kehittämisrahaston ja Interreg-ohjelmien rahoittamia hankkeita) (Puumala 2017).

Kasvihuonekaasupäästöt ovat Keski-Pohjanmaan maakunnassa vähentyneet vuosien 2010-2013 aikana 10% eli 1100 t CO₂-ekv.:sta 993 t CO₂-ekv.:iin. Maakuntien vertailussa Keski-Pohjanmaan kasvihuonekaasupäästöt ovat verrattain pienet, maakunnista Ahvenanmaa ja Kainuu pääsevät Keski-Pohjanmaan lisäksi alle 1000 t CO₂-ekv.:n. Maakunnassa suurimpia kasvihuonekaasupäästöjen tuottajia ovat energiassektori ja maatalous hieman yli 300 t CO₂-ekv.:lla, teollisuusprosessien ja tuotteiden käytön tuottaessa hieman yli 100 t CO₂-ekv.:a. Kun muiden sektoreiden kasvihuonekaasupäästöt ovat vähentyneet vuosina 2010-2013, on jätteiden käsittelystä syntyvien kasvihuonekaasupäästöjen osuus kasvanut, tosin päästöt jäävät silti pieniksi, vain 28 t CO₂-ekv.:iin vuonna 2013. Toisaalta muutos voi kertoa myös jätteiden tehokkaammasta käsittelystä.

Sähkön- ja lämmöntuotanto painottuu Keski-Pohjanmaalla voimakkaasti turpeen hyödyntämiseen. Sen osuus oli vuonna 2015 peräti 52% sähkön- ja lämmöntuotannosta, kun koko maan vastaava luku oli 6,9%. Maakunnista vain Etelä-Pohjanmaalla turpeen osuus sähkön- ja lämmöntuotannosta oli suurempi kuin Keski-Pohjanmaalla, ollen 62%. Vastaavasti puuta käytettiin sähkön- ja lämmöntuotannossa vähemmän kuin maassa keskimäärin ja vähemmän kuin useimmissa muissa maakunnissa. Keski-Pohjanmaalla puun osuus sähkön- ja lämmöntuotannosta oli vuonna 2015 37,1%, kun se koko maassa oli 32,4%. Puuta käytettiin eniten Ahvenanmaalla, Etelä-Karjalassa, Pohjois-Karjalassa ja Lapissa, joissa sen osuus oli peräti 80-90% tuotannosta. Vesi- ja tuulivoiman käyttö oli Keski-Pohjanmaalla marginaalista, vain 1,7% sähkön- ja lämmöntuotannosta.

Koko maan keskiarvoon verrattuna Keski-Pohjanmaalla käytetään huomattavasti enemmän turvetta, keskimääräistä vähemmän puuta ja keskimääräistä enemmän öljyä energiantuotannossa. Uusiutuvien energialähteiden sekä vesi- ja tuulivoiman käyttö on vielä melko vähäistä koko maassa, ydinenergian osuuden noustessa 18,6% koko maan energian kokonaiskulutuksesta.

3. MAAKUNTASUUNNITELMAN TAVOITTEET JA ALUERAKENNE

3.1. Keski-Pohjanmaa vuonna 2040; strateginen visio

Vuonna 2040 Keski-Pohjanmaa on hyvinvoiva kasvun maakunta

Strateginen visio:

Keski-Pohjanmaan maakunnan menestys pohjautuu monipuolisen kasvun ja kilpailukykyisen alueen toimintaedellytysten turvaamiseen sekä edelleen kehittämiseen:

- Kasvua ja elinvoimaa maakuntaan luovat kehittyvä, innovatiivinen ja vetovoimainen osaaminen sekä kilpailukykyinen, monipuolinen ja kansainvälinen elinkeino- ja yritystoiminta, vahvana veturinaan keskuskaupunki Kokkola, sen suurteollisuus sekä elinvoimainen maatalous.
- Keski-Pohjanmaan elinvoimaisuus ja kasvu edellyttävät toimivien logististen yhteyksien kehittämisen, saavutettavuuden ollessa yksi merkittävimmistä kilpailuetuista.
- Kasvu nojaa hyvinvoivan elinympäristön, vahvan yhteisöllisyyden, vetovoimaisen sekä kulttuuriperinteiltään rikkaan alueen kehittämiseen. Alueen menestyminen ja vetovoimaisuus tuottavat alueelle työpaikkoja ja hyvinvointia, jotka kanavoidaan alueen asukkaiden hyväksi monipuolisten palveluiden kautta.

Arvot ja toimintaa ohjaavat periaatteet:

Menestyksen avaimia Keski-Pohjanmaan hyvinvointiin ja kasvuun ovat vahvat yhteistyön perinteet maakunnassa sekä naapurimaakuntien kesken, yhdessä tekemisen meininki, vahva yhteisöllisyys ja toisista huolehtiminen sekä vetovoimaisen toiminta- ja elinympäristön kehittyminen alueelle. Keskipohjalainen identiteetti ja rikas kulttuuriperinne kokoavat ihmiset ja yhteisöt yhteisten tavoitteiden taakse. Yhteistyö alueen vahvan ja aktiivisen järjestötoiminnan kanssa on laajentunut neljännelle sektorille ja mahdollistanut kotitalouksien ja ihmisten mukaan tulon vaikuttamaan vahvemmin kehittämistoimintaan.

Hyvinvoiva kasvun maakunta muodostuu kolmen avaintekijän kautta: **osaaminen, kilpailukyky ja saavutettavuus**. Läpileikkaavina toimintoina ovat *maaseutu, kansainvälisyys ja vetovoima*, jotka ovat tavoitteiden toteuttamisen mahdollistajia jokaisessa avaintekijässä.

3.2. Keski-Pohjanmaan tavoitteellinen aluerakenne vuonna 2040

Aluerakenteen nykytila. Keski-Pohjanmaa on Perämeren rannikon jokilaaksoihin ja Suomenselälle sijoittuva kahdeksan kunnan muodostama maakunta. Se on eteläisin Pohjois-Suomen maakunnista ja kuuluu Euroopan unionin alueluokitusjärjestelmässä (NUTS) seitsemän maakunnan muodostamaan Itä- ja Pohjois-Suomen suuralueeseen. Asutus myötäilee rannikkoa ja historiallisesti merkittäviä joenvarsien kulkuyhteyksiä. Merkittävä osa keskipohjalaisista sijoittuu maakuntakeskus Kokkolan kaupunkiseudulle. Maaseudun ja kaupunkialueen vuorovaikutus on maakunnassa voimakasta.

Kokkolan suurteollisuusalueella toimii Pohjois-Euroopan suurin epäorgaanisen kemian keskittymä ja metalliteollisuuden yrityksiä. Kokkolan kaupunki ja sen eteläpuolelle Pohjanmaan maakuntaan sijoittuva Pietarsaari muodostavat maakuntarajan ylittävän työssäkäyntialueen, toiminnallisesti yhtenäisen kaupunkiparin ja toisiaan täydentävän kaupunkiseutualueen. Kaupunkiseutua lukuun ottamatta maakunta on hyvin maaseutuvaltainen ja monipuolinen alkutuotanto on mahdollistanut biotalouden vahvan kehittymisen. Kokkolan ohella Kannus ja Kaustinen maaseudun pieninä paikalliskeskuksina toimivat maakunnan aluekeskus- ja palveluverkoston keskittyminä. Myös Kannuksesta Ylivieskan suuntaan Pohjois-Pohjanmaalle muodostuu maakuntarajan ylittävä työssäkäyntialue.

Kokkolaan on muodostunut eri liikennemuotojen solmukohta, maakunnan keskeisten liikenneyhteyksien kohtauspaikka. Kokkolassa yhdistyvät niin valtatiet ja ratayhteys kuin syväsataman laiva- ja lentoliikennekin. Rannikon suuntainen valtatie 8 ja Jyväskylän suuntaan Keski-Suomeen erkaneva valtatie 13 sekä Kajaanin suuntaan Kainuuseen jatkuva valtatie 28 kohtaavat Kokkolassa. Päärata, josta on sähköistetty yhteys satama- ja suurteollisuusalueille, lävistää kaupungin. Sataman syväväylä tuo ja vie laivattavia kuljetuksia maailman satamiin. Kokkolan satama on tällä hetkellä Suomen kolmanneksi suurin yleissatama. Ratayhteys pääradan poikittaisyhteyksien kautta Venäjälle mahdollistaa määrällisesti merkittävät transitokuljetukset. Kokkola-Pietarsaaren lentoasemalta on nopein yhteys kansainvälisille markkinoille.

Keski-Pohjanmaan liikenneyhteydet on huomioitu EU:n sujuvampaan ja nopeampaan liikkumiseen sekä pienempiin ilmastovaikutuksiin pyrkivässä sisäisten kuljetusten tavoitteellisessa TENT -verkostossa. Perämeren kaaren kiertävä Suomen pääradan sekä 4-tien, ja Ruotsin vastaavan yhteyden välillä Helsinki–Tukholma, kehittämisen tavoitteena on nousta ydinverkon osasta ydinkäytäväksi TENT -verkoston uudelleen tarkastelun yhteydessä. Kokkolan satama sekä Kokkola-Pietarsaaren lentoasema ovat kattavan verkon solmukohtia ja rannikon valtatie 8 kattavan verkon tieyhteys. Lokakuussa 2013 vahvistetun TENT -verkoston tavoitteena on kehittää lyhyellä aikavälillä ydinkäytäviä ja ydinverkkoja vuoteen 2030 sekä pidemmällä tähtäimellä vuoteen 2050 kattavaa verkkoa. Osana TENT -verkkoa mahdollistuu Keski-Pohjanmaan henkilö- ja tavaraliikenteen kuljetuskäytävien sujuvoittaminen Euroopan suuntaan. Pääradalla valmistumassa olevat rakentamistyöt Oulu-Seinäjoki -yhteysvälillä parantavat radan välityskykyä sekä etelään että pohjoiseen ja itään.

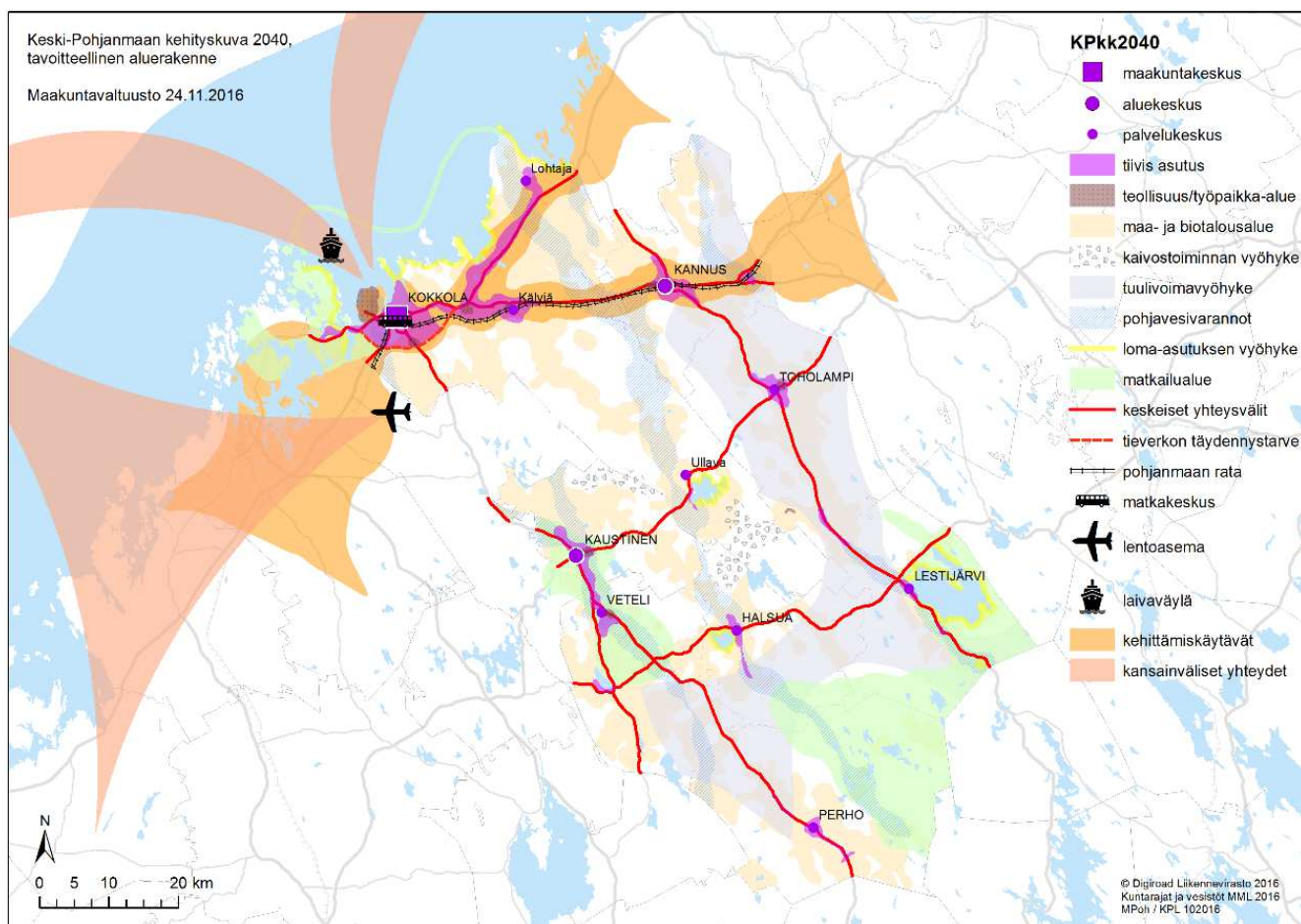
Muut merkittävimmät tieyhteydet maakunnassa ovat kuntakeskusten kautta kulkevat kantatiet 63 ja 58 sekä seututiet 775, 751 ja 750. Kannuksesta erkaneva Ylivieskaan Pohjois-Pohjanmaalle kantatie 86. Kaustisen ja Toholammin ohittava kantateiden 63 ja Ylivieskasta pohjoiseen 86 muodostama yhteys on pitkämatkaiselle liikenteelle vaihtoehtoinen pohjois–eteläsuuntainen yhteysväli Keski-Suomen valtatie 4:lle. Rannikolla matka- ja kuljetusvirtoja palvelee valtatie 8 Oulu–Turku -yhteysvälillä, josta etelämpänä erkanevat valtatie 19 Seinäjoelle Etelä-Pohjanmaalle ja Tampereen suuntaan Pirkanmaalle. Matkailullisesti erityisiä ovat rannikon Rantatie (vt 8 ja rannikon vanhat tielinjaukset), Seitsemän sillan tie (Kokkola–Luoto–Pietarsaari) sekä Suomenselkätie (kt 58). Liikenteellisiä haasteita ovat syväväylän jatkuva riittämättömyys meriliikenteen tavarankuljetusten tarpeisiin, sujuvoituvan ratayhteyden täysimääräinen hyödyntäminen ja ratakapasiteetin riittäminen tavara- ja henkilökuljetusten tarpeisiin sekä liityntäliikenteen järjestäminen ja aikataulullisesti palveleva henkilöliikenne eri liikennemuodoilla niin maakunnan sisäisesti kuin maailmalle.

Maakunnan aluerakenne vuonna 2040. Maakunnan kehitys vuoteen 2040 on tiivistyvää ja erityispiirteiden kautta tunnistettuihin vahvuuksiin keskittyvää. Vahvuuksia hyödyntävä kehitys mahdollistaa maakunnan vetovoimaisen kasvun kunnissa ja kaupungeissa. Kansainvälisyys tunnistetaan merkittäväksi tekijäksi maakunnan elinvoimalle, mikä näkyy käytännön yhteistyössä ja tehdyissä valinnoissa sekä arvoissa. Maaseudun ja sen mahdollistaman biotalouden merkitys Keski-Pohjanmaalle on keskeinen ja yrittäjyys leimaa maakuntaa. Maakunnan kehittämistavoitteissa on onnistuttu niin, että se kiinnostaa uusia yrityksiä sijoittumaan maakuntaan niin muualta Suomesta kuin kansainvälisesti. Laadukkaiden luonnonvarojen merkitys maakunnassa korostuu entisestään.

Kokkola on rannikolla maakunnan tiiviin asumisen keskus, jonne sataman yhteyteen sijoittuu myös maakunnan merkittävin teollisuus ja työpaikka-alue. Toinen merkittävä työpaikkakeskittymä muodostuu Kaustiselle aktivoituvan kaivosteollisuuden myötä. Kokkolassa kohtaavat henkilö- ja tavaraliikenteen maakunnalliset ja kansainväliset yhteydet. Keskeisenä tieverkon täydennystarpeena kehitetään valtatie 8 palvelemaan lisääntyviä satama- ja teollisuusalueille suuntautuvia maantiekuljetuksia sekä pitkämatkaista liikennettä. Kehittämiskäytävät noudattelevat valtateiden 8 ja 28 sekä Pohjanmaan radan muodostamia kansainvälisten yhteyksien käytäviä jatkuen rannikolla Merenkurkun suuntaan ja Perämerenkaarelle sekä poikittaisena yhteytenä Kannuksen kautta aina itäiselle Barentsin alueelle.

Maa- ja biotalousalueena on laajoja maakunnan maaseutualueita sekä alavammalla rannikolla että jokilaaksojen suuntaisesti ja keskeisten yhteysvälien varrella. Maakunnan pohjavesivarannot myötäilevät luode-kaakko -suuntaisia harjujaksoja. Lestijokilaaksoon ja Suomenselälle sijoittuu maakunnan uusiutuvan energian tuotantoalueena tunnustettu tuulivoimavyöhyke. Aktiivisia kaivostoiminnan vyöhykkeitä ovat litium- ja ilmeniittiesiintymät Kaustisella, Kokkolassa ja Halsualla.

Lestijokilaakson aluekeskus on Kannus ja Perhonjokilaaksossa Kaustinen. Halsua, Lestijärvi, Perho, Toholampi ja Veteli sekä Kälvä, Lohtaja ja Ullava ovat maaseutualueiden palvelukeskuksia. Maakunnasta on tunnistettu kolme erityisesti matkailuelinkeinon kehittämiseen tukeutuvaa aluetta, joista yksi, ”ankkuri”, sijoittuu Kokkolan edustan saaristoon ja rannikolle, toinen, ”viulu”, Kaustinen-Veteli -jokilaaksoon ja kolmas, ”metsäpeura”, Lestijärvi-Halsua-Perho -metsämaille. Matkailualueiden lisäksi keskeisimmät loma- ja kausiasumisen alueet sijoittuvat rannikolle sekä maakunnan suurimpien järvien Lestijärven, Ullavanjärven ja Halsuanjärven rannoille.

Kuva 12. Keski-Pohjanmaan kehityskuva ja tavoitteellinen aluerakenne 2040.

Keski-Pohjanmaan kehityskuva 2040 valmisteltiin laajana maakunnallisena yhteistyönä vuosien 2015-2016 kuluessa osoittamaan maakunnan pitkän aikavälin aluerakenteellisia tavoitteita. Kehityskuvan perustaksi tehtiin laaja sekä maakuntatason että kuntakohtainen tilastollinen tarkastelu aluerakenteen eri osatekijöistä: väestörakenne, -ennuste, työpaikkarakenne, työmatkaliikenne, aluerakenne. Syksyllä 2016 kunnittaisissa työpajoissa kirjattiin tavoitteita lyhyen ja pitkän aikavälin kehitykselle. Yhteenvedotyöpajaan koottu aineisto vietiin sähköiseen työtilaan ja julkaistiin Mapgetsin Keski-Pohjanmaa 2040 CityInfo applikaationa. <http://kpkk2040.mapgets.com/>

4. MAAKUNTAOHJELMAN KEHITTÄMISTEEMAT JA TOIMENPITEET

4.1. Maakuntaohjelman rakenne ja kehittämisteemat

Kuva 13. Maakuntaohjelman kehittämisteemat ja läpileikkaavat painopisteet.

Keski-Pohjanmaan maakuntaohjelman vision mukaisesti Keski-Pohjanmaasta tavoitellaan *hyvinvoivaa kasvun maakuntaa*. Tavoitetilan saavuttamiseksi maakuntaohjelmassa on kolme kehittämisteemaa: *osaaminen, kilpailukyky ja saavutettavuus*. Jokaisen pääteeman kehittämistoimenpiteet kuvataan seuraavissa kappaleissa. Kehittämisteemojen toimenpiteisiin on sisällytetty kolme läpileikkaavaa painopistettä: *maaseutu, kansainvälisyys ja vetovoima*. Nämä läpileikkaavat painopisteet ovat mahdollistamassa tavoitteiden ja vision toteuttamista jokaisessa kolmessa kehittämisteemassa.

4.2. Osaaminen

Osaaminen vuonna 2040:

Keski-Pohjanmaa on kehittyvä, innovatiivinen ja vetovoimainen osaajien alue. Alueellista koulutusjärjestelmää on kehitetty siten, että se vastaa elinkeinoelämän ja opiskelijoiden tarpeisiin.

Koulutustarjonta on monipuolinen kaikilla koulutusasteilla. Digitaalisuutta on hyödynnetty oppimisympäristöjen ja opetuksen kehittämisessä varhaiskasvatuksesta yliopistotutkintoihin saakka. Oppilaitosten ja elinkeinoelämän tiivis yhteistyö on edistänyt positiivista kehitystä. Tämä on kasvattanut alueen innovaatiopotentiaalia ja vahvistanut liike-elämää sekä luonut houkuttelevia opiskelupaikkoja ja korkean osaamisen työpaikkoja alueelle. Osaamispääoma jää alueelle, ja sitä on kasvatettu houkuttelemalla osaajia alueelle niin kansallisesti kuin kansainvälisesti. Osaamista myydään myös ulkomaille, korkeatasoisen tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan, koulutusviennin sekä osaavan työvoiman muodossa.

Keski-Pohjanmaa on osaamisen ja innovaatioiden vahvaa aluetta, jossa tutkimus- ja kehittämistoiminta on kansainvälistä kärkeä. Osaaminen perustuu pitkäjänteiseen tutkimus- ja kehittämistoimintaan, kansainvälisiin yhteistyöverkostoihin sekä vahvaan yhteistyöhön TKI-toimijoiden, koulutusorganisaatioiden sekä teollisuuden ja elinkeinoelämän kesken. Tutkimus- ja innovaatiotoiminta tuottaa alueelle jatkuvasti uusia innovaatioita ja tutkimustietoa sekä luo uutta liiketoimintaa ja työpaikkoja. Alueen koulutusorganisaatiot ovat vahvistaneet asemaansa kansainvälisesti toimien tiiviissä yhteistyössä ulkomaalaisten korkeakoulujen kanssa. Kansainvälistä huippuosaamista hyödynnetään valituilla painopisteillä, jotka nousevat alueen elinkeinoelämän tarpeista.

Maakunnan älykäs erikoistuminen perustuu huipputason tieteen sekä vahvan teollisuuden ja liiketoiminnan kokonaisuuteen. Kokkolan epäorgaanisen kemianteollisuuden keskittymä on Pohjois-Euroopan suurin, samassa myönteisessä kehityskierteessä maamme merkittävimmän sataman kanssa. Positiivinen kehityskierre on vahvistanut alueen elinvoimaisuutta, kansainvälisyyttä ja vetovoimaisuutta sekä synnyttänyt uusia yrityksiä ja työpaikkoja ympäri maakuntaa.

4.2.1. Osaamisen ja alueellisen koulutusjärjestelmän kehittäminen

Maakunnan osaaminen ja koulutusjärjestelmä rakentuvat vahvasti koko maakunnan kattavalle koulutusverkostolle, joka tarjoaa koulutusta perusasteelta toiselle asteelle ja ammattikorkeakoulusta yliopistokoulutukseen sekä aina tutkijakoulutukseen saakka. Maakunnan koulutusorganisaatiot tarjoavat laadukasta koulutusta myös alueen ulkopuolelta ja ulkomailta tuleville opiskelijoille, mikä osaltaan on osoitus koulutuksen laadukkuudesta ja vetovoimasta. Osaamisen ja koulutusjärjestelmän kehittämiseen on maakunnassa panostettu määrätietoisesti koko 2000-luvun ajan, mikä näkyikin maakunnan koulutustason nousussa ja koulutuksen vetovoimaisuudessa. Osaamisen ja koko alueellisen koulutusjärjestelmän kehittämisellä tavoitellaan kaikenikäisten hyvinvointia, parannetaan alueen vetovoimaisuutta sekä lisätään kansainvälistymistä mm. koulutusviennin ja kansainvälisten koulutusohjelmien muodossa.

Alueiden menestyksen edellytyksenä tulevaisuuden digitalisoituvassa yhteiskunnassa on, että sen asukkailla on digitaalisen yhteiskunnan vaatima osaaminen ja taidot. Jotta maakunnan koulutustaso jatkaisi kasvuaan ja osaaminen ja koulutus vastaisivat tulevaisuudessakin yhteiskunnan muuttuviin vaatimuksiin, panostetaan maakunnassa edelleen joustaviin ja kattaviin koulutusväyliin toiselta asteelta korkeakouluun ja yliopistoon sekä erityisesti koulutuksesta työelämään. Tämä edellyttää koulutusorganisaatioiden yhteistyön vahvistamista koulutuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa, työelämäyhteistyön kehittämistä yhdessä elinkeinoelämän kanssa sekä erilaisten pedagogisten ratkaisujen toteuttamista monimuotoisissa

oppimisympäristöissä. Koulutusväylien kehittäminen liittyy myös laadukkaiden, ajasta ja paikasta riippumattomien opetuksen ja koulutuksen muotojen ja digitaalisten oppimisympäristöjen kehittämiseen.

Tutkintoon johtavan koulutuksen lisäksi täydennyskoulutuksella ja muulla lyhytkestoisella koulutuksella monipuolistetaan, suunnataan ja vahvistetaan osaamista erityisesti alueen elinkeinoelämän uudistumisen kannalta tärkeillä erityisosaamisaloilla. Digitalisaation myötä ajankohtaisia ovat mm. esineiden internetiin, ohjelmointi- ja mobiiliosaamiseen, automaatioon ja robotiikkaan sekä prosessi- ja suunnitteluosaamiseen liittyvät teemat, joille löytyy sovelluskohteita laajasti eri elinkeinoelämän aloilta teollisuudesta kauppaan, liikenteeseen ja yksityisiin ja julkisiin palveluihin. Lisäksi kiinnostusta luonnontieteiden ja matematiikan opiskeluun sekä yrittäjyyteen edistetään jo perusasteelta lähtien LUMA-toiminnan ja yrittäjyyskasvatuksen keinoin.

Erilaisia tulevaisuuden oppimisen muotoja kehitetään perusasteelta ylimpään koulutukseen saakka, pohjana tälle on tutkimukseen ja pitkäaikaiseen kokemukseräiseen tietoon perustuva pedagoginen osaaminen ja tietämys moderneista digitaalisista oppimismenetelmistä ja -teknologioista. Tavoitteena on yhtäältä pedagogisesti laadukkaiden ja toisaalta digitalisaation ja kehittyvien oppimisen tapojen vaatimukseen vastaavien oppimisympäristöjen ja -menetelmien kehittäminen. Erityisesti edistetään hajautettujen virtuaalisten oppimisympäristöjen kehittämistä sekä simulaatioiden, mobiiliteknologioiden sekä virtuaalisen todellisuuden ja lisätyn todellisuuden hyödyntämistä opetuksessa. Näin varmistetaan erilaisten ajasta ja paikasta riippumattomien opetuksen ja oppimisen muotojen kehittäminen ja vastataan kasvaviin osaamisvaatimukseen ja koulutuksen uudistumistarpeisiin. Osaamisen kehittäminen ja koulutus ovat nykypäivänä myös osa useiden yritysten liiketoimintaa, joten oppimisympäristöihin ja pedagogisiin ratkaisuihin liittyvä osaaminen viedään myös yritysten käyttöön.

Elinikäistä oppimista ja osaamisen jatkuvaa kehittämistä tukevat alueen vahva aikuiskoulutusosaaminen ja aikuiskoulutustarjonta. Alueen laadukkaan aikuiskoulutustarjonnan kautta osaaminen siirtyy työelämään itseään kehittävien työntekijöiden muodossa. Toisaalta tulevaisuuden opettajuuteen panostavan luokanopettajakoulutuksen myötä osaaminen siirtyy perusasteelle digiopetuksen pedagogiset ja tekniset taidot osaavien opettajien mukana. Maakunnan laadukas koulutusosaaminen on myös kansainvälisesti haluttua, ja koulutusvientiä lisätäänkin maakunnan vahvoilla koulutusaloilla hyödyntäen mm. hyvinvointialan koulutusviennistä saatuja kokemuksia ja hyviä käytäntöjä.

Valtakunnallinen koulutusjärjestelmä yliopistokoulutuksen ja ammattikorkeakoulutuksen osalta on ollut viime vuosina suuressa myllerryksessä. Seuraava suuri reformi on meneillään toisen asteen ammatillisen koulutuksen parissa, ja tähän muutokseen maakunnassa halutaan vastata edistämällä muutoksen joustavaa toteuttamista. Oppimisympäristöjä ja pedagogiikkaa kehitetään vastaamaan yksilöllisten opintopolkujen toteuttamista ja työelämän tulevia osaamistarpeita. Työelämässä tapahtuvan koulutuksen lisääntyessä, työpaikalla tapahtuvan oppimisen toimintamalleja kehitetään yhteistyössä yritysten ja työnantajien kanssa ja luodaan tähän soveltuvia yhteistyömalleja, kuten opettajien työelämäjaksoja ja työelämäfoorumia. Tavoitteena on kouluttaa jatkossakin innovatiivisia ja osaavia työntekijöitä alueen tarpeisiin. Toisaalta varmistetaan koulutusväylien kattavuus ja toimivuus niin, että jatkossakin sujuva siirtymä koulutusasteelta toiselle on mahdollista.

Olennaista osaamisen kehittämisessä ja elinikäisen oppimisen mahdollisuuksien turvaamisessa on taata koulutus ja ammatti koko ikäluokalle maakunnassa. Erityisesti nuorten kouluttautumista ja työelämään siirtymistä tuetaan niin, että taataan myös enemmän tukea ja ohjausta tarvitseville riittävä henkilökohtainen tuki ja opiskelumahdollisuudet. Näin ehkäistään nuorten syrjäytymistä sekä parannetaan heidän hyvinvointiaan sekä vähennetään nuorisotyöttömyyttä.

Jotta alueen osaamista ja koulutusta voitaisiin suunnata ja ennakoida joustavasti tulevaisuuden osaamistarpeisiin nähden, rakennetaan maakuntaan alueellinen ennakointijärjestelmä hyödyntäen jo olemassa olevia verkostoja ja yhteistyökäytäntöjä sekä meneillään olevan aluehallintouudistuksen ja valtakunnallisen ennakointijärjestelmän kehittämisen mukanaan tuomia mahdollisuuksia. Alueen elinkeinoelämän ja asukkaiden tulevaisuuden osaamistarpeita ennakoidaan yhteistyössä maakunnan, koulutusorganisaatioiden ja elinkeinoelämän kesken. Maakunta koordinoi työllisyyden, koulutuksen ja elinkeinoelämän näkökulmat laajasti kattavaa ennakointiyhteistyötä osana aluekehityksen tilannekuvan seurantaa. Ennakoinnilla parannetaan myös koulutuksen vetovoimaisuutta ja ohjaavuutta.

4.2.2. Innovaatioympäristön ja TKI-toiminnan vahvistaminen

Tulevaisuudessa tieto ja tutkimus- ja innovaatiotoiminta ovat keskeisiä alueiden hyvinvoinnin ja kasvun lähteitä, sillä tuottavuuden kasvu alueilla perustuu yhä enemmän tieteen ja teknologian sekä osaamisen yhteisvaikutukseen. Innovaatio- ja tutkimusympäristöjen kehittämiseen on maakunnassa investoitu suunnitelmallisesti jo usean ohjelmakauden ajan, ja jatkossakin yhtenä keskeisenä tavoitteena on alueellisen tutkimus- ja innovaatiotoiminnan kehittäminen ja vahvistaminen. Korkeatasoisella tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnalla edistetään maakunnan kasvua ja hyvinvointia sekä lisätään kansainvälistymistä ja alueellista vetovoimaa.

Maakunnan tutkimus- ja innovaatioympäristön keskiössä on Torkinmäen kampusalue ja siellä toimivat Kokkolan yliopistokeskus Chydenius, Centria-ammattikorkeakoulu, Luonnonvarakeskus (LUKE) ja Geologian tutkimuskeskus (GTK) sekä Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymä. Keski-Pohjanmaan innovaatioympäristön vahvuuksia ja kehittämiskohteita analysoineen *Keski-Pohjanmaan osaamis- ja innovaatiojärjestelmä -selvityksen* (Kaipainen 2017) mukaan maakunnan innovaatioympäristön vahvuuksiin kuuluu kokemusperäinen ja vuorovaikutteinen tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta (DUI, doing, using and interacting) verrattuna tiedevetoiseen ja ylhäältä päin ohjautuvaan TKI-toimintaan (STI, science, technology and innovation). Käytäntöön suuntautunutta, yritysten kanssa verkostoitunutta ja alueen erityispiirteet huomioivaa TKI-toimintaa sekä vahvuuksien vahvistamiseen perustuvaa elinkeinopolitiikkaa voidaankin pitää yhtenä selittävänä tekijänä maakunnan menestykselle ja kilpailukyvyille.

Maakunnassa jatketaan tutkimusympäristöjen ja tutkimusinfrastruktuurien määrätietoista kehittämistä yhteistyössä alueen TKI-toimijoiden ja yritysten kanssa. Tämä mahdollistaa kansallisesti ja kansainvälisesti korkeatasoisen ja kilpailukykyisen tutkimuksen ja innovaatiotoiminnan kehittymisen alueen kilpailukyvyyn tueksi. Tavoitteena on vahvistaa paitsi kansallisia ja kansainvälisiä tutkimusverkostoja, myös kehittää Torkinmäen kampusalueella toimivien tutkimusyksiköiden yhteistyötä ja vahvistaa niiden synergiaa ja vaikuttavuutta. Maakunnan kärkiosaamisaloille suunnattujen professuurien ympärille koottujen T&I-verkostojen sekä korkeakoulujen ja yritysten yhteisten tutkimusryhmien työtä tuetaan panostamalla alueen elinkeinoelämän ja palvelujen kehittymistä hyödyttävään korkeatasoiseen tutkimukseen. Kansallisen ja alueellisen TKI-rahoituksen ohella lisätään eurooppalaisen ja kansainvälisen tutkimusrahoituksen määrää. Tavoitteena on nostaa maakunnan tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan menojen määrä yli valtakunnan keskiarvon (ks. s. 11).

Tuloksellista kokemusperäisen innovaatiotoiminnan mallia kehitetään edelleen mm. living lab –toiminnan, yritysten ja tutkimuslaitosten yhteisten tutkimusryhmien sekä erilaisten tutkimusta, yrityksiä ja innovaatiotoimijoita yhteen tuovien konkreettisten innovaatioalustojen ja yhteistyömallien kautta. Tässä hyvänä käytäntönä hyödynnetään suurteollisuusalueen ja kampusalueen välisiä yhteistyöverkostoja ja –malleja sekä muita tutkimustoimijoita, yrityksiä sekä palvelujen ja tuotteiden käyttäjiä yhdistäviä toimintamalleja. Tavoitteena on aktivoida alueen yritysten TKI-toimintaa sekä vahvistaa tutkimuksen hyödyntämistä uuden liiketoiminnan synnyttämisessä ja tuotekehityksessä. Maakunnan AIKO-ohjelman (alueelliset innovaatiot ja kokeilut) ja varautumissuunnitelman tavoitteiden mukaisesti tutkimus- ja

innovaatiotoiminnan tulokset suunnataan tuotteiden jalostusarvon kasvattamiseen, uusien tuotteiden ja palveluiden kehittämiseen alueen osaamisen, luonnonvarojen ja vahvuuksien pohjalta sekä kansainvälistyvän liiketoiminnan vahvistamiseen. Maaseudun elinvoimaisuuden ja alkutuotannon näkökulmasta korostuvat etenkin luonnonvara-alan tutkimus- ja kehitystoiminnan vahvistaminen ja biotalouden toimintamahdollisuuksien edistäminen, jotka toisaalta kytkeytyvät myös vähähiilisyden tavoitteiden toteuttamiseen maakunnassa.

4.2.3. Keski-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen painopisteet

Keski-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen painopisteiden toteuttaminen on kiinteä osa maakuntaohjelman toimeenpanoa. Keski-Pohjanmaan innovaatioympäristön vahvuuksia ja kehittämiskohteita analysoineessa *Keski-Pohjanmaan osaamis- ja innovaatiojärjestelmä* -selvityksessä (Kaipainen 2017) nostettiin esille älykkään erikoistumisen kannalta olennainen ajatus alueen keskittymisestä suhteellisen kapeisiin erityisosaamisaloihin ja markkinarakoihin, joissa pyritään kansallisesti ja kansainvälisesti parhaisiin. Tämä edellyttää sekä huipputasoa tiedeosaamista että merkittävää alueellista teollisuutta ja liiketoimintaa eli toimivaa innovaatioekosysteemiä.

Keski-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen strategian (ÄES) tavoite on uuden liiketoiminnan aikaansaaminen eri osaamisalueita yhdistämällä. Tavoitteena on löytää uusia liiketoiminta-aloja, joiden tähtäimessä ovat kansainväliset markkinat. Uusia liiketoimintamahdollisuuksia etsitään innovaatioista, joita voidaan synnyttää mm. biomassoista sekä erilaisista sivuvirroista kiertotalouden periaatteiden mukaisesti. Prosessikemian alueellista osaamista hyödynnetään osana kierto- ja biotalouden arvoketjua.

Keski-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen strategia perustuu alueen luonnonvarojen, energia-alan ja kemian osaamisen innovatiiviseen yhdistämiseen. Älykkään erikoistumisen ytimessä on huipputasoa tieteiden, vahvan teollisuuden ja elinvoimaisen maaseudun joustavan kokonaisuuden jatkuva kehittyminen uusien liiketoimintamahdollisuuksien luomiseksi.

Keski-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen kärjeksi valitulla kemian ja biotalouden osaamiskeskittymällä on ainutlaatuinen profiili epäorgaanisen kemian ja vahvan maaseudun rajapinnassa. Maakunnassa sijaitsee Pohjois-Euroopan suurin epäorgaanisen kemianteollisuuden keskittymä. Alueen suurteollisuudella on merkittävä rooli kiertotalouden kehittäjänä, sovellusalustana ja toteuttajana. Alueen tutkimus-, kehittämis- ja koulutusorganisaatiot ovat koonneet osaamisensa yhteen vaikuttavaksi BIOLAAKSO-verkostoksi, jonka kautta älykkään erikoistumisen strategiaa toteutetaan. Luonnonvarakeskuksen ja Geologian tutkimuskeskuksen sijoittuminen Kokkolan kampusalueelle tuo uutta voimaa tutkimukselle. Kampusella toimivaa noin 30 tutkijan soveltavan kemian ja prosessikemian tutkimusryhmää vahvistetaan jatkossa Luonnonvarakeskuksen ja Oulun yliopiston yhteisellä biotalouden professuurilla, jonka alana on orgaanisten biomassojen jalostaminen. Tärkeässä roolissa on yhteistyö alueen suurteollisuuden ja muiden yritysten kanssa.

Keski-Pohjanmaalla sijaitsee myös kansainvälisesti merkittävä akkukemikaalien tuotantoon tähtäävä kaivos- ja tutkimuskeskittymä, ja alueen litiumspodumeenivarannot ovat Euroopan merkittävimmät. Suurteollisuusalueen epäorgaanisen kemian teollisuus on jo nyt globaalisti merkittävä akkukemikaalien tuottaja, joka yhdessä Li-akkukemikaalijalosteiden kanssa luo erinomaisen pohjan uusille sovelluksille ja toimijoille. Litium on olennainen elementti akkukemikaaleissa, joita käytetään Li-ioniakuissa mm. kannettavassa elektroniikassa, työkoneissa ja sähköautoissa. Älykkään erikoistumisen strategian toteuttamisen seuraava vaihe on pitkään valmistelussa olleen litiumkaivoshankkeen käynnistäminen ja sen tuottaman raaka-aineen jatkojalostaminen mm. akkukemikaalituotannossa. Myös biojalostamojen toiminnan

suunnittelu ja käynnistäminen alueella liittyy älykkään erikoistumisen strategian toteuttamiseen ja alueella tehdyn tutkimuksen tulosten hyödyntämiseen.

Keski-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen painopisteet ja tutkimus- ja kehittämistoiminnan osaamiskärjet maakuntaohjelmakaudella 2018-2021 ovat:

- Kemianteollisuuden uudistaminen kehittämällä ja toteuttamalla uusia innovaatioita epäorgaanisen kemian, mineraalitalouden ja biopohjaisten materiaalien ja prosessien rajapinnassa
- Akkumateriaalien ja akkukemikaalien tutkimustoiminta sekä prosessiteollisuuden ja prosessiosaamisen vahvistaminen sekä näihin liittyvän yritystoiminnan ja teollisuuden kehittäminen
- Biomassojen jalostaminen korkean lisäarvon tuotteiksi (mm. turpeen uudet käyttömuodot), biotalouden sivutuotevirrat uusien tuotteiden raaka-aineena sekä bioenergian tuotanto metsäbiomassasta ja maatalouden jätteistä
- Energian varastoinnin menetelmien, teknologian ja tuotannon kehittäminen osana uusiutuvan energian tuotantoa
- Kiertotalouden edistäminen ja uusien kiertotalouden prosessien kehittäminen tutkimuksen kautta materiaali- ja sivuvirtojen tehokkaampaan käsittelyyn ja hyödyntämiseen
- Luonnonvarojen kestävä käyttö, luonnonvara-alan maankäytön ohjaaminen ja optimointi sekä ympäristövaikutusten hallinta

4.3. Kilpailukyky

Kilpailukyky vuonna 2040:

Keski-Pohjanmaalla on kilpailukykyinen, kansainvälinen ja innovatiivinen elinkeinoelämä. Maakunnan elinkeinorakenne on monipuolinen, muutosjoustava ja vientivetoinen. Kasvun helmenä on suurteollisuusalue ja sen rinnalla toimivat kasvuhakuiset pk-yritykset. Elinvoimainen ja vahva maataloustuotanto on sopeutunut rakennemuutokseen, ja kehittämistoimenpiteet ovat mahdollistaneet maatalouden kasvun ja uudistumisen.

Biotalouden osaamisen hyödyntäminen on lisännyt uutta liiketoimintaa ja älykästä erikoistumista koko maakunnassa. Kehitys näkyy myös alkutuotannon rajapinnassa tutkimus-, kehittämis- ja koulutustoiminnan lisääntymisenä ja jalostusasteen nousuna. Alkutuotannon rinnalle on noussut innovatiivinen ruokatalous.

Alueen yritykset hyödyntävät kaikilla toimialoilla toiminnassaan digitalisaation tuomia mahdollisuuksia ja uusinta teknologiaa. Alueen vahva tutkimustoiminta ja innovaatioympäristö toimivat kasvualustana yritysten uusille innovaatioille, ja yrityksille mahdollistetaan uusimpien ratkaisujen ja teknologioiden kokeilu ja pilotointi yhteistyössä alueen tutkimus- ja koulutusorganisaatioiden kanssa. Digitaalisuuden, robotiikan ja automaation kehittyminen on tehostanut teollisuuden ja yritysten vähähiilisiä ratkaisuja ja raaka-aine- ja kuljetusketjuja sekä luonut uusia palveluratkaisuja kuluttajien käyttöön. Autonomisten ajoneuvojen myötä asiointi- ja työmatkaliikenne on muuttanut muotoaan.

Alue houkuttelee vetovoimaisella työpaikkatarjonnallaan ja elinympäristöllään osaavaa työvoimaa kansallisesti ja kansainvälisesti. Työntekijöiden osaamiseen ja työhyvinvointiin panostaminen on luonut vetovoimaa ja hyvinvointia sekä pidentänyt työuria muuttuvassa työelämässä. Yhteiskunnan palveluvaltaistuminen ja digitalisaation tuomat muutokset ovat murtaneet vanhoja käsityksiä työn tekemisestä. Maakunnassa on vastattu muutokseen ennakoimalla osaamistarpeet ja kehittämällä uutta osaamista.

Maakunnan rikkaasta ja perinteikkäästä luonnon- ja kulttuuriympäristöstä pidetään hyvää huolta ja se tarjoaa monipuolisia liiketoimintamahdollisuuksia. Keskipohjalainen kulttuuriperinne ja musiikki sekä monipuoliset matkailu-, hyvinvointi- ja liikuntapalvelut ovat maakunnan identiteetin ja vetovoimaisuuden sekä asukkaiden hyvinvoinnin vahva perusta. Paikallis- ja asukaslähtöinen kehittäminen, kansalaisosallistuminen ja aktiivinen järjestötoiminta mahdollistavat yhdenvertaisen osallistumisen yhteisten päämäärien kehittämiseen. Keski-Pohjanmaalla asuu hyvinvoivia ja yhteisöllisiä ihmisiä.

Maakunnan monipuolisia luonnonvaroja hyödynnetään vähähiilisyden ja kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti. Uusiutuviin energiantuotantomuotoihin ja innovatiivisiin energian varastointitapoihin perustuvat ratkaisut ovat vähentäneet tuotanto- ja kulutuskustannuksia, ja synnyttäneet uusia tuotteita, yrityksiä ja työpaikkoja. Teollisuuden materiaali- ja sivuvirrat sekä jätteet hyödynnetään ja kierrätetään tehokkaasti kiertotalouden periaatteiden mukaisesti, ja jalostetaan uusiksi tuotteiksi toimintaan erikoistuneiden yritysten toimesta. Maakunnan omiin mineraaliesiintymiin perustuva kaivannaisteollisuus on luonut maakuntaan uutta osaamista, työpaikkoja, liiketoimintaa ja innovaatioita. Alueen kansainvälisen tason osaaminen ja tutkimus- ja innovaatiotoiminta ovat merkittävästi tukeneet arvoketjujen kehittämistä.

4.3.1. Elinkeinojen kehittäminen

Maakunnan elinkeinotoimintaa määrittää voimakas vientipainotteisuus, vahva teollinen toiminta sekä pk-yritysvaltaisuus. Kokkolan suurteollisuusalue muodostaa Pohjois-Euroopan suurimman epäorgaanisen kemian teollisuuden keskittymän. Toisaalta alkutuotannon rooli tuottajana ja työllistäjänä on keskeinen koko maakunnassa. Aktiiviset mikro- ja pk-yritykset monipuolistavat elinkeinorakennetta ja ovat merkittäviä työllistäjiä. Yksi 2000-luvun megatrendeistä eli yhteiskunnan palveluvaltaistuminen on vaikuttanut myös Keski-Pohjanmaan työpaikka- ja elinkeinorakenteeseen, sillä teollisuuden ja julkisen sektorin suhteellinen osuus elinkeinorakenteesta on vähentynyt, samalla kun palvelualojen ja yksityisen sektorin osuus on ollut kasvussa. Vaikka muutos on ollut suhteellisen pientä verrattuna kansainväliseen kehitykseen, tulee se yhdessä toisen yhteiskunnallisen megatrendin eli digitalisaation ohella vaikuttamaan jatkossa niin työn tekemisen muotoihin, osaamistarpeisiin kuin elinkeino- ja työpaikkarakenteeseen.

Oleennaista tulevana vuosina on rakentaa yhteistyössä alueen kehittämistoimijoiden ja yritysten kanssa uuden maakunnan yritys- ja kasvupalvelut tukemaan alueen elinkeinotoimintaa asiakaslähtöisesti. Tässä hyödynnetään sekä alueellista osaamista ja oppimis- ja tutkimusympäristöjä että mm. työ- ja elinkeinoministeriön ja Tekesin koordinoimia valtakunnallisia tukimuotoja, jotka linkitetään osaksi alueellisia yritys-, kasvu- ja rahoituspalveluja. Maakuntaudistus mahdollistaa myös EU-rahoituksen vahvemman kytkennän maakunnan palveluihin sekä eri rahastojen ja kansallisten toimien integroidun toimeenpanon maakunnassa.

Keski-Pohjanmaalla on tavoitteena lisätä kilpailukykyä ja tuottavuutta sekä vahvistaa hyvinvointia menestyvien yritysten ja maakunnan vahvuuksiin perustuvan elinkeinotoiminnan kautta. Yrityksiä aktivoidaan kasvuun ja kansainvälistymiseen, liiketoiminnan ja innovaatiotoiminnan kehittämiseen sekä esimerkiksi kansainväliset vaatimukset täyttävien laatu- ja turvallisuusjärjestelmien kehittämiseen erilaisten alueellisten ja kansallisten kehittämis- ja innovaatioprosessien kautta. Myös uusien työpaikkojen ja täysin uuden yritystoiminnan synnyttäminen niin alueen perinteisille kuin uusille ja nouseville aloille (esim. luovat alat ja hyvinvointipalvelut ja -teknologia) on maakunnan menestykselle olennaista. Tässä yhtenä mahdollisuutena on vahvistaa edelleen tutkimustulosten siirtämistä uudeksi liiketoiminnaksi sekä yhteistyötä yritysten ja alueen kehittäjäorganisaatioiden kanssa. Uudet korkeamman osaamisen työpaikat nostavat alueen osaamis- ja tulotasoa sekä tuottavuutta.

Suurteollisuusalue ja satama muodostavat Kokkolan ja koko maakunnan kannalta merkittävän teollisuuden, logistiikan ja yritystoiminnan kokonaisuuden, jonka kehittämistä ja edunvalvontaa jatketaan maakunnassa. Sataman kehittäminen tuo liiketoimintamahdollisuuksia alueen yrityksille ja takaa toimintaedellytykset maakuntaa paljon laajemman alueen yrityksille ja kehitykselle. Suurteollisuusalueen kansainväliset yritykset työllistävät ja luovat liiketoimintamahdollisuuksia teollisuuden palveluihin ja osaamisintensiivisiin palveluihin erikoistuneille pk-yrityksille ja avaavat portteja kansainvälisille markkinoille. Tavoitteena on houkutella alueelle lisää yrityksiä ja synnyttää suurteollisuutta tukevaa uutta pk-yritystoimintaa esimerkiksi teollisuuden sivuvirtojen hyödyntämiseen ja tuotteistamiseen sekä kiertotalouden vahvistamiseen liittyen. Tätä tukemaan on tavoitteena perustaa suurteollisuusalueelle yhteinen kohtaamispaikka, jossa uudella tavalla yhteistyössä alueen tutkimus- ja koulutustoimijoiden, kehittäjäorganisaatioiden ja yritysten kanssa tuetaan uuden yritystoiminnan synnyttämistä ja hyödynnetään aikaisemmista hankkeista saatuja hyviä käytäntöjä mm. erilaisista innovaatiopalveluista ja -prosesseista.

Maaseutuelinkeinojen näkökulmasta tavoitteena on maaseudun yritysten kilpailukyvyyn ja kannattavuuden kehittäminen sekä vahvan ja monipuolisen maaseutuyrityskannan kasvun vahvistaminen. Alueen maatalousyrietykset ovat viime vuosina investoineet toimintaansa muuta maata aktiivisemmin ja tämä kehitys halutaan jatkossakin turvata. Tuotannon jatkojalostuksen kehittäminen ja omien luonnonvarojen hyödyntäminen uusiksi tuotteiksi edistävät kasvua.

Yksi merkittävimmistä tulevien vuosien tavoitteista on alueellisen kaivostoiminnan käynnistäminen ja siihen liittyvän arvoketjun ja prosessien tukeminen mm. edistämällä osaajien kouluttamista ja rekrytointia, tukemalla kaivostoiminnan ja sen oheistoimintojen tarvitsemaa infrastruktuuria ja yhteyksiä sekä hyödyntämällä alueellista TKI-osaamista arvoketjun kehittämisessä. Tavoitteena on maakunnan osaamisen ja vahvuuksien sekä eri toimijoiden potentiaalin kohdentaminen arvoketjun kehittämiseksi. Toinen merkittävä alueen elinvoimaista maaseutua sekä teollista ja tutkimuksellista osaamista uudella tavalla yhdistävä tavoite on alueellisten biojalostamoiden toiminnan käynnistäminen ja uuden yritystoiminnan ja työpaikkojen synnyttäminen tätä kautta. Osaltaan nämä tavoitteet liittyvät myös vähähiilisuuden ja energiatehokkuuden edistämiseen ja ilmastonmuutoksen hillitsemiseen maakunnassa sekä maakunnan älykkään erikoistumisen painopisteisiin (ks. kpl 4.2.3.).

Maakunnan vientiosaamista kehitetään edelleen ja edistetään yritysten kansainvälistymistä ja mm. osallistumista Pohjoismaiden ja Barentsin alueen suurhankkeisiin, mutta myös esimerkiksi Aasian markkinoille alueen kärkiosaamisaloilla ja uusilla vahvistuvilla aloilla. Alueen vetovoimaisuutta vahvistetaan kehittämällä alueellista markkinointia verkostomaisella yhteistyöllä. Keski-Pohjanmaan maakuntaverkkoa hyödynnetään sähköisten palvelujen ja liiketoiminnan kehittämisessä sekä digitaalisuuden edistämässä. Digitaalisuus ymmärretään kiinteäksi osaksi nykypäivän ja tulevaisuuden yritystoimintaa kaikilla toimialoilla, ja sen tehokasta ja tuottavaa hyödyntämistä tuetaan niin osaamisen, elinkeinojen ja palvelujen kuin alueen saavutettavuudenkin kehittämisessä.

4.3.2. Työllisyys

Keski-Pohjanmaalla työllisyyden kehitys on ollut pitkällä aikavälillä tarkasteltaessa myönteistä, sillä työpaikkamäärä on kasvanut 2000-luvulla aina viime vuosiin asti ja työttömyysaste on pysynyt matalalla suhteessa muihin maakuntiin. Haasteita alueen työllisyyden kehitykselle asettavat kuitenkin osaavan työvoiman saamisen turvaaminen, uusien työpaikkojen ja erityisesti korkeamman osaamisen työpaikkojen luominen. Myös vaikeasti työllistettävien, kuten nuorten, kouluttamattomien, pitkäaikaistyöttömien ja maahanmuuttajien asema työmarkkinoilla vaatii edelleen parantamista. Maahanmuuttajien kotouttaminen ja osaamisen suuntaaminen alueen työllisyyttä edistävästi on yhä tärkeämpi osa työllisyyden hoitoa. Mm. alueen maatalousyrietyksille maahanmuuttajien työpanos on yhä merkittävämpi. Työllisyydellä on merkittävä

vaikutus alueen asukkaiden hyvinvointiin ja alueen vetovoimaisuuden kasvuun, siksi työllisyyden kehittämiseen on jatkossakin panostettava maakunnassa monipuolisesti.

Keski-Pohjanmaalla luodaan työ- ja elinkeinoministeriön koordinoiman työvoima- ja yrityspalvelujen alueellisen kokeilun mallin mukaisesti sekä Kokkolan kaupunkiseutua että maakunnan maaseutualueita palvelevat verkostomaiset toimintamallit työllisyyden hoitoon. Tavoitteena on luoda asiakaslähtöiset työllisyyttä, yrittäjyyttä ja yritystoiminnan kehittämistä lisäävät toimintamallit ja palvelukokonaisuudet uuteen maakuntaan. Tämä edellyttää toimintatapojen ja palveluiden uudistamista, uuden maakunnan työvoima- ja yrityspalveluiden sekä rekrytointi- ja osaamispalvelujen toimintamallien rakentamista ja niiden yhteensovittamista yrityksille suunnattujen kasvupalvelujen kanssa. Palveluja kehitettäessä huomioidaan palveluprosessien digitalisoituminen ja tuetaan työnhakijoiden kykyä hyödyntää sähköisiä palveluja, mutta taataan myös vaikeammin työllistyville ryhmille mahdollisuus henkilökohtaiseen ohjaukseen ja neuvontaan. Toimenpiteillä parannetaan palvelujen saatavuutta ja asiakaslähtöisyyttä, nopeutetaan työllistymistä sekä vähennetään työttömyydestä aiheutuvia kustannuksia. Erityisesti tavoitteena on vähentää nuoriso- ja pitkäaikaistyöttömyyttä ja edistää maahanmuuttajien työllistymistä.

Työllisyyttä ja osaavan työvoiman tarjontaa parannetaan joustavasti elinkeinoelämää palvelevalla aikuiskoulutuksella ja täydennyskoulutuksella sekä mm. uravalmennuksen ja ohjauspalveluiden keinoin maakunnan koulutustoimijoiden tarjoaman tutkintotavoitteisen koulutuksen lisäksi. Tässä olennaista on osaamis- ja koulutustarpeiden ennakointi yhteistyössä maakuntaorganisaation, koulutustoimijoiden ja alueen yritysten ja julkisen sektorin kanssa. Jatkossa mm. yhteiskunnan palveluvaltaistuminen ja digitalisoituminen muuttavat työn tekemisen muotoja ja osaamistarpeita, ja tähän muutokseen on pystyttävä vastaamaan työllisyyttä tukien.

Yhteistyötä yritysten kanssa ja yritysten kesken tehdään myös rekrytointiprosessien ja rekrytointiosaamisen kehittämisessä. Tavoitteena on osaavan työvoiman saamisen turvaaminen ja osaajien houkuttelu alueelle. Osaajia kiinnostavat työpaikat lisäävät alueen vetovoimaisuutta, toisaalta työnantajien tarjoamat joustavat mallit työn ja vapaa-ajan yhteensovittamiseksi, työhyvinvoinnin kehittäminen, perheiden asumisen ja vapaa-ajan mahdollisuudet ja puolisoiden työmahdollisuuksien parantaminen vaikuttavat työpaikkojen ja alueen vetovoimaisuuteen sekä hyvinvointiin.

4.3.3. Luonnonvarojen kestävä käyttö

Keski-Pohjanmaan luonnonvarat ovat monipuoliset ja runsaat. Maakunnassa on merkittäviä metsä- ja turvevaroja, mineraaliesiintymiä sekä luonnonkivi- ja kiviainesvarantoja. Pohjavesivarannot ovat määrällisesti suuret, mutta niiden laatu rannikon läheisyydessä on pääosin heikko. Luonnonvarojen hyödyntäminen ja jalostaminen kestävän käytön periaatteiden mukaisesti sekä uusiutuvan energian tuotanto turvaavat alueen toimintoja ja energiansaantia sekä luovat uusia mahdollisuuksia alueen kilpailukyvyyn ja aluetalouden kehittämiseksi.

Tavoitteena on alueen luonnonvarojen tehokkaampi hyödyntäminen oman alueen teollisuudessa ja yritystoiminnassa, luonnonvarojen jalostusasteen kasvattaminen sekä uusien tuotteiden ja liiketoiminnan synnyttäminen tutkimukseen perustuvien innovaatioiden pohjalta. Keskeisimpiä kehittämiskohteita ovat maakunnan kaivannais- ja mineraalivarojen hyödyntäminen kaivostoiminnassa ja siihen liittyvän arvoketjun kehittäminen sekä puu- ja biomassoihin sekä biopohjaisiin tuotteisiin liittyvä energiantuotanto ja yritystoiminta. Uusiutuvan energian tuotantoa kehitetään biotalouden mahdollisuuksia hyödyntämällä ja edistämällä biojalostamoiden rakentamista alueelle. Lisäksi tuulivoiman käyttöä edistetään. Uusiutuvan energian tuotannon ohella kehitetään tutkimuksen tuella uusia energian varastoinnin muotoja.

Myös metsätalous ja puuaineksen hyödyntäminen mm. älykkäässä puurakentamisessa ja energiantuotannossa on kasvussa. Keski-Pohjanmaalla vastataan kehitykseen toteuttamalla alueellista

metsäohjelmaa ja edistämällä metsän taloudellista hyötykäyttöä. Tämä edistää työpaikkojen syntymistä metsäalalle ja etenkin maaseudulle. Nykyaikainen metsänhoito ottaa huomioon myös luontoarvot, millä turvataan metsien virkistyskäyttö taloudellisen käytön rinnalla. Mahdollisuuksia uuden yritystoiminnan kehittämiseen on luonnontuotteiden jalostamisessa elintarvikkeiksi sekä rakennuskivimateriaalien tuottamisessa maakunnan luonnonkivi- ja kiviainesvarantoja hyödyntämällä.

Kokkolan suurteollisuusalueen ja maakunnan yritysten toimintaperiaatteisiin kuuluu sosiaalisesti vastuullinen ja ympäristötietoinen tuotanto. Etenkin suurteollisuusalueella tähän kuuluu kiertotalouden periaatteiden mukaisesti materiaalien ja tuotannossa syntyvien sivuvirtojen ja jätteiden tehokas kierrätys ja hyödyntäminen uusien tuotteiden materiaalina. Jatkossa tehostetaan edelleen kiertotaloutta ja raaka-ainevirtojen, sivuvirtojen ja jätteiden tehokasta hyödyntämistä ja kierrätystä sekä niiden jalostamista uusiksi tuotteiksi ja uudeksi yritystoiminnaksi. Olennaista uusien tuotteiden kehittämisessä on materiaalien kierrätykseen ja kemiaan liittyvä tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta sekä kiertotalouden ratkaisuihin liittyvien hyvien käytäntöjen jakaminen alueen yritysten käyttöön. Tavoitteena on synnyttää sivuvirtoja hyödyntävää uutta yritystoimintaa, joka palvelee teollisuusyrityksiä esimerkiksi valmistamalla tuotannossa tarvittavia kemikaaleja ja raaka-aineita.

Rikas ja monipuolinen luonto- ja kulttuuriympäristö edistää maakunnan vetovoimaa ja alueidentiteettiä sekä parantaa asuin ympäristöjen viihtyisyyttä ja asukkaiden hyvinvointia. Luonnonvarojen kestävä käyttö mahdollistaa taloudellisen hyödyntämisen rinnalla virkistyskäytön, uusien elinkeinon, kuten matkailu-, hyvinvointi- ja liikuntapalvelujen sekä alueellisen vetovoiman kehittämisen. Keskipohjalainen kulttuuriympäristö on kansallisesti merkittävää ja sen säilyttämistä voidaan tukea aktiivisella suojelulla sekä matkailun ja erilaisten hyvinvointiin, liikuntaan ja kulttuuriin liittyvien palvelujen avulla. Luonto- ja kulttuuriympäristöjen vaaliminen vaatii hoidon ja käytön alueellista suunnittelua ja suojelun, virkistyskäytön ja elinkeinon kestävä yhteensovittamista.

4.3.4. Muutosjoustavuus – resilienssi

Muutosjoustavuudella eli resilienssillä tarkoitetaan oppimiseen ja toimiviin verkostoihin perustuvaa alueen aktiivista ja dynaamista uudistamista (ks. s. 12). Muutosjoustavalla alueella on kyky varautua, palautua ja erityisesti uudistua ulkoisesta aluetalouteen liittyvästä kriisistä sekä tehokkaasti hyödyntää ja uudelleen suunnata resurssejaan muutostilanteessa. Muutosjoustavuus on osa alueiden rakennemuutoksen hallintaa. Muutosjoustavuuden osatekijöitä alueilla ovat monipuolinen elinkeinorakenne, osaamisperusta ja innovaatioympäristö, toimintaympäristö ja saavutettavuus sekä sosiaalinen pääoma ja toimivat alueelliset, kansalliset ja kansainväliset verkostot. Lisäksi ennakointi ja kyky mobilisoida resursseja muutokseen sekä alueen vetovoima ovat tärkeitä resilienssin kannalta.

Keski-Pohjanmaan muutosjoustavuuden kannalta olennaisia tekijöitä ovat suurteollisuuden ja alkutuotannon menestys, viennin ja vientiyritysten kehitys, vahva ja monipuolinen pk-yrityskenttä, työllisyyden kehitys, korkeatasoinen koulutus- ja tutkimustoiminta, aktiivisen ja osallistavan kansalaisyhteiskunnan ja järjestötoiminnan perinne sekä kyky reagoida muutokseen nopeasti ja joustavasti. Kilpailukyvyyn ja elinvoiman mittareilla mitattaessa (ks. luku 2.2.) Keski-Pohjanmaa näyttää varsin muutosjoustavana alueena, mutta parannettavaa löytyy erityisesti innovaatiotoiminnan osalta. Alueellisen kilpailukyvyyn ja elinvoimaisuuden säilyttämiseksi ja edelleen vahvistamiseksi maakunnassa suunnataan toimenpiteitä maakuntaohjelman päätavoitteiden mukaisesti osaamisen ja työllisyyden, TKI-toiminnan, toimintaympäristön ja verkostojen vahvistamiseen sekä hyvinvoinnin, yhteisöllisen ja vetovoimaisen alueen kehittämiseen.

Alueen muutosjoustavuuden vahvistamiseksi panostetaan AIKO-ohjelman (alueelliset innovaatiot ja kokeilut) ja ennakoitun rakennemuutoksen (ERM) suunnitelman mukaisesti alueen vahvan ja monipuolisen yrityskentän kilpailukyvyyn vahvistamiseen sekä elinkeinorakenteen monipuolistamiseen kasvattamalla

jalostusastetta sekä parantamalla tutkimustulosten ja innovaatioiden hyödyntämistä uudessa liiketoiminnassa. Pää tavoitteena on aktivoida yritysten ja julkisten toimijoiden tutkimus- ja innovaatiotoimintaa sekä tutkimustulosten kaupallistamista ja siirtämistä tuotteiksi, palveluiksi ja liiketoiminnaksi. Myös maaseudun rakennemuutosta ennakoidaan nostamalla alkutuotannon jalostusastetta ja mahdollistamalla uusien liiketoimintamallien ja yritysten synnyttäminen maaseudulle mm. biotalouden kehittymisen kautta.

Tulevaisuuden koulutus- ja osaamistarpeiden ennakkoinnin lisäksi ennakoitijärjestelmää kehitetään muutosjoustavuuden näkökulmasta aluetalouden, kilpailukyvyyn ja elinvoimaisuuden seurannan ja ennakkoinnin osalta. Tähän liittyy myös aluekehityksen tilannekuvan tarkastelu ja seuranta osana uusien maakuntien, työ- ja elinkeinoministeriön ja muiden ministeriöiden välistä toiminnan ja talouden vuosittaista neuvotteluprosessia.

4.4. Saavutettavuus

Saavutettavuus vuonna 2040:

Keski-Pohjanmaa on parhaalla mahdollisella tavalla hyödyntänyt sijaintietunsa merkittävien liikenneväylien, rautatie-, maantie- ja lentoliikenteen sekä sataman meriliikenteen risteyspaikkana osana kansallisia ja kansainvälisiä liikenneverkkoja. Liikennejärjestelmän kokonaisvaltainen kehittäminen ja kunnossapito ovat maakunnan yhteisen edunvalvonnan tärkeimpiä tavoitteita, jonka tuloksena merkittävät logistiset yhteydet ovat säilyneet ja kehittyneet. Kokkolan satama on maan merkittävien yleissatama. Lentoaseman toiminta ja monipuoliset kotimaan ja kansainväliset yhteydet on turvattu. Maakunnan infrastruktuuria hyödynnetään sen täydellä potentiaalilla ja uusia liikenneyhteysratkaisuja toteutetaan erilaisten kokeilujen ja kehittämistoimenpiteiden kautta. Liikennejärjestelmät on rakennettu digitalisaation ja automaation tuomien mahdollisuuksien pohjalta.

Digitaalisen infrastruktuurin kehittämiselle on maakunnassa vahva perinne, ja sisällön tuottamiseen on panostettu merkittävästi. Alueen runkoverkkoa on kehitetty elinkeinoelämän ja asukkaiden hyväksi luoden kasvua ja hyvinvointia maakuntaan. Toimivat tietoliikenneyhteydet eivät jätä katvealueita, ja takaavat tasa-arvoiset mahdollisuudet hyödyntää tarjolla olevia palveluita.

Positiivinen kehitys, hyvinvointi ja kasvu ovat pitäneet Keski-Pohjanmaan kaupunki- ja maaseutualueet elinvoimaisina. Keski-Pohjanmaa on houkutteleva asuinpaikka, työssäkäyntialue ja matkakohde myös kansainvälisestä näkökulmasta. Innovatiiviset julkiset ja yksityiset liikennepalvelut ja joustavat työn muodot tukevat maakunnan asukkaiden ja työmatkajen sujuvaa arkea, vapaa-aikaa ja työtä. Maaseudun asuminen, elinkeinot ja palvelujen toimivuus on turvattu maaseudun erityispiirteet ja tarpeet huomioiden.

4.4.1. Toimintaympäristön ja liikennejärjestelmän kehittäminen

Saavutettavuus on alueiden menestyksen kannalta olennainen kilpailukykytekijä. Menestyvälle alueelle joustavat ja toimivat liikenneyhteydet niin alueen sisällä kuin alueelta muille alueille ja maailmalle ovat avainasemassa elinkeinoelämän, työntekijöiden ja asukkaiden näkökulmasta. Keski-Pohjanmaalla on tavoitteena turvata koko maakunnan elinvoimaisuus ja kehittää aluetta tasapainoisesti huomioiden niin maakuntakeskus Kokkolaa ympäröivän kaupunkiseudun kuin maaseutukaupunkien/kuntakeskusten sekä maaseutualueiden tarpeet. Toisaalta maakunnan sijoittuminen alueiden välisissä ja kansainvälisissä verkostoissa on vetovoimaisuuden ja saavutettavuuden kannalta merkittävä tekijä. Infrastruktuurin, tietoliikenneyhteyksien sekä logistiikan ja liikennejärjestelmien näkökulmasta tavoitteena on vetovoimainen ja kilpailukykyinen toimintaympäristö tukemaan yritysten kasvua, vientiä ja alueen kansainvälistymistä sekä digitalisaation, sähköisten palvelujen ja liiketoiminnan mahdollisuuksia.

Liikenteen ja logistiikan digitaalisten palvelujen sekä liikenne palveluna -ratkaisujen (Mobility as a Service, MaaS) kehittyminen edellyttävät liikenne- ja logistiikkajärjestelmien kehittämistä automaation ja digitalisaation keinoin. Esimerkiksi kutsupohjaisen liikenteen kehittäminen mahdollistaa julkisen henkilöliikenteen tehokkaamman hyödyntämisen. Mahdollisuuksia liikenteen digitaalisten ohjaus- ja turvallisuusjärjestelmien ja mm. autonomisten ajoneuvojen käyttöönottoon tulee maakunnassa kehittää tulevaisuuden liikenneratkaisuja ennakoiden. Digitalisaation ja erilaisten palveluratkaisujen avulla voidaan vastata myös vähähiilisyden ja ilmastonmuutoksen hillitsemisen tavoitteisiin. Keskeistä sähköisten palvelujen ja alueen saavutettavuuden kehittämisessä myös kansainvälisten yhteyksien näkökulmasta on toimivien tietoliikenneyhteyksien tarjoaminen kattavasti koko maakunnassa, maaseutualueet huomioiden. Keski-Pohjanmaan maakuntaverkko on hyvä perusta digitalisaatioon perustuvien palvelujen kehittämiseen.

Maakunnan saavutettavuuden etuna on keskuskaupunki Kokkolan sijainti pääradan varrella, kolmen valtatie risteyksessä, Kokkola-Pietarsaaren lentoasema sekä kansainvälinen satama, joka on tällä hetkellä Suomen kolmanneksi suurin yleissatama. Sataman liikenneyhteyksien kehittäminen, syväväylän rakentaminen sekä Kokkola-Pietarsaaren lentoliikenteen toiminnan turvaaminen ja kehittäminen ovat lähivuosien tärkeitä toimenpiteitä. Alueen yritysten ja suurteollisuusalueen toimintaedellytysten parantamiseksi ja elinkeinoelämän saavutettavuuden kehittämiseksi myös joustavien ja tehokkaiden maantie- ja raideliikenneyhteyksien ja kuljetusketjujen turvaaminen on olennaista. Tämä edellyttää tieliikenteen infrastruktuurin ja pääväylien ylläpitoa sekä pääradan kehittämisen myötä kasvaneen rataliikenteen kapasiteetin tehokasta hyödyntämistä niin työmatkaliikenteen kuin logistiikkaan liittyvien palvelujen kehittämisessä.

Maaseutualueiden saavutettavuuden ja elinvoimaisuuden kannalta olennaista on alemman tieverkon kunnossapito ja parantaminen sekä maatalouden toimintaympäristön kehittäminen vastaamaan kehittyvän maatalouden vaatimuksia. Myös ilmastonmuutokseen ja sen mukanaan tuomiin toimintaympäristön muutoksiin on varauduttava mm. tulvasuojelun keinoin. Tavoitteena on joustava maaseudun monipuolista yritystoimintaa ja elinkeinoja tukeva maankäytön kehittäminen ja kaavoitus sekä toimivat tie- ja tietoverkot sekä vesi- ja jätehuolto. Kaivostoiminnan käynnistäminen ja kaivannaisten hyödyntäminen maakunnassa edellyttää myös merkittävää infrastruktuurin ja liikennejärjestelmien kehittämistä.

4.4.2. Laadukas ja turvallinen elinympäristö

Maakunnan asukkaiden hyvinvoinnin turvaaminen ja parantaminen on keskeinen tavoite, kun kehitetään maakunnan asuin- ja elinympäristöä. Toimiva, eheä ja vetovoimainen elinympäristö rakentuu alueen ominaispiirteet, luonto- ja kulttuuriarvot sekä ympäristönäkökohdat huomioivan yhdyskuntarakenteen ja alueidenkäytön suunnittelun pohjalle. Keskipohjalaista hyvinvointia rakentavat myös maakunnan monipuoliset kulttuuri-, liikunta- ja luontopalvelut sekä harrastusmahdollisuudet. Tavoitteena on kehittää asukkaiden osallisuutta ja yhteisöllisyyttä tukeva turvallinen elinympäristö, jossa arki on sujuvaa ja palvelut ovat joustavasti saavutettavissa.

Arjen sujuvuuden ja asiointi- ja työmatkaliikenteen näkökulmasta on keskeistä edistää joustavia liikkumisen muotoja ja toimivia matkaketjuja maakunnan sisällä, mutta myös maakuntaa laajemmin työssäkäynti- ja asiointialueen näkökulmasta. Pääradan parantaminen antaa mahdollisuuksia matkustajaliikenteen kehittämiseen. Tasapainoisen yhdyskuntarakenteen suunnittelun lisäksi maaseutuasumisen mahdollisuuksia ja vetovoimaisuutta parannetaan mm. rakentamalla erilaisia maaseudun liikkumispalveluja liikenne palveluna (MaaS) -toimintamallien pohjalta. Keski-Pohjanmaalla aktiivinen paikallislähtöinen kehittäminen tukee etenkin maaseutualueiden elinvoimaisuutta ja mahdollistaa asukkaiden osallistumisen elinympäristönsä kehittämiseen. Asukasmäärän lisäämiseen ja viihtyisyyden parantamiseen tähtäävällä asukaslähtöisellä kehittämisellä on tärkeä rooli myös kaupunkiasumisen ja kaupunkikeskustan kehittämisessä maakuntakeskuksessa Kokkolassa.

Palvelujen saavutettavuutta lisätään parantamalla sähköisiä palveluita ja turvaamalla riittävien lähipalveluiden saatavuus. Tietoliikenneyhteyksien kehittäminen ja maakuntaverkon hyödyntäminen edistävät joustavien työn muotojen käyttöönottoa ja lisäävät etätömahdollisuuksia. Alueen vetovoimaisuuden ja uusien asukkaiden ja työntekijöiden houkuttelun näkökulmasta laadukas ja toimiva elinympäristö, palveluiden saatavuus ja arjen sujuvuus ovat keskeisiä vetovoimatekijöitä.

5. MAAKUNTASUUNNITELMAN JA -OHJELMAN TOTEUTTAMINEN

Maakuntaohjelman tavoitteita toteutetaan ja seurataan Keski-Pohjanmaalla maakuntaohjelman kehittämisteemoihin perustuvan työryhmätyöskentelyn kautta. Maakuntaohjelmakaudella 2018-2021 kehittämisteemojen työryhmät ovat: *Osaaminen, Kilpailukyky ja Saavutettavuus*. Kehittämisteemakohtaiset työryhmät kootaan maakunnan keskeisistä julkisista, yksityisistä ja kolmannen sektorin toimijoista sekä rahoittajista. Työryhmätyöskentelyn avulla saavutetaan Keski-Pohjanmaalla yhteinen näkemys ja tahtotila alueen kehittämistoimenpiteille. Tämä mahdollistaa tiiviimmän yhteistyön alueen toimijoiden sekä rahoittajaviranomaisten kesken. Yhteistyölle on pitkät perinteet ja yhteistyöllä lujitetaan tavoitteellista kehittämistoimintaa ja alueen voimavarojen kohdentamista jatkossakin siten, että Keski-Pohjanmaa jatkaa edelleen kehittyvien alueiden kärkijoukoissa Suomessa.

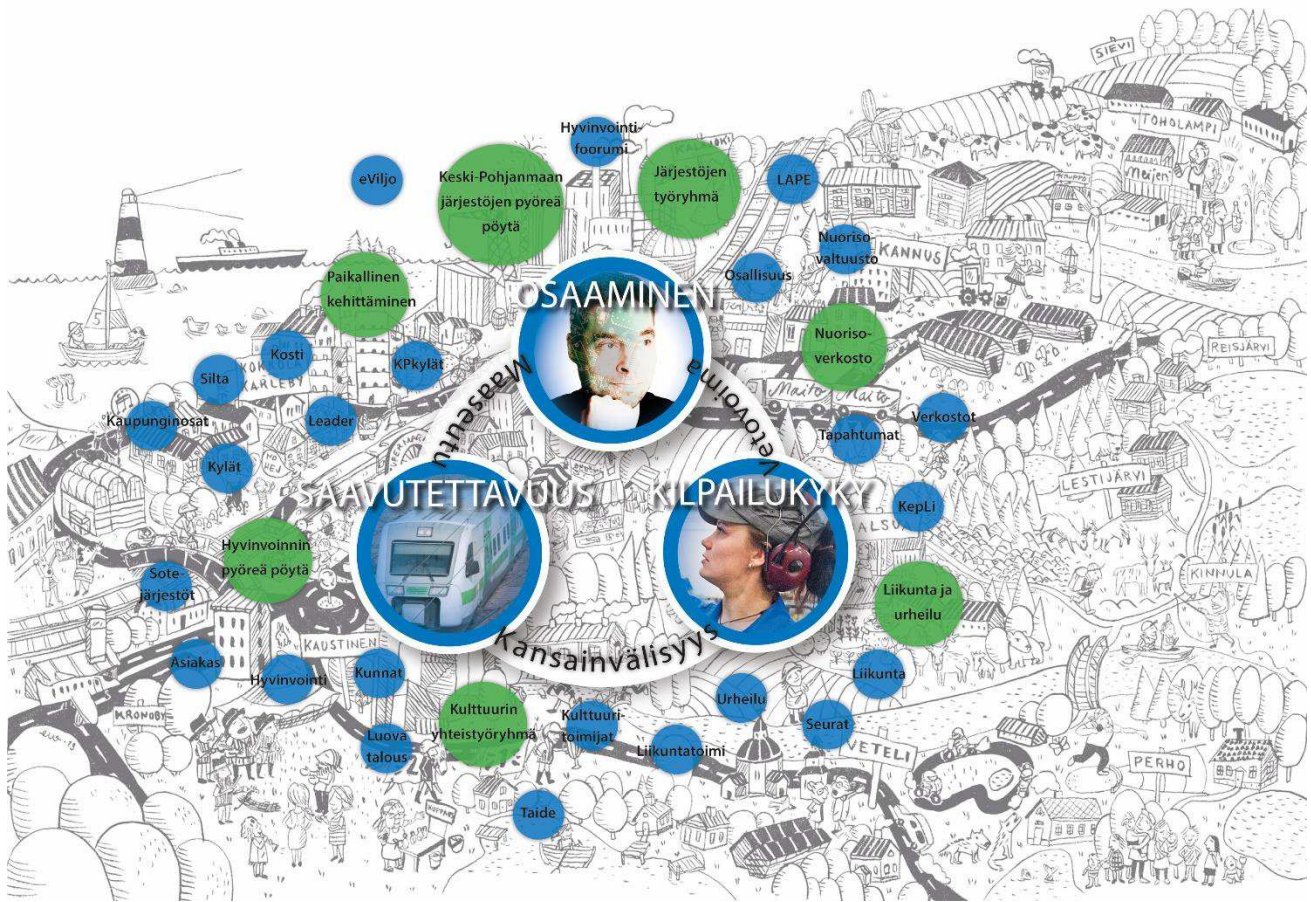
Työryhmien tehtävänä on seurata ja edistää maakuntaohjelman tavoitteiden toteutumista ja osallistua maakuntaohjelman valmisteluun. Työryhmien koordinoituvastuu on maakunnan liitolla ja jatkossa Keski-Pohjanmaan maakuntaorganisaatiolla. Työryhmien työtapana ovat kokoukset 2-4 kertaa vuodessa.

Maakuntaohjelman kolmen pääteeman lisäksi läpileikkaavat painopisteet *maaseutu, kansainvälisyys ja vetovoima* ovat tavoitteiden toteutumisen mahdollistajia jokaisessa kehittämisteemassa. Läpileikkaavia painopisteitä toteutetaan ja seurataan kehittämisteemakohtaisen työryhmätyöskentelyn kautta. Läpileikkaaviin painopisteisiin perustuvia työryhmiä (esimerkkinä maaseudun teemaryhmä) voidaan tarpeen mukaan muodostaa maakuntaohjelman tavoitteiden toteuttamiseksi ja tiedon tuottamiseksi sekä toiminnan jalkauttamiseksi hanketoiminnaksi. Työryhmätyöskentelyllä nostetaan vuosittaiset kehittämisen painopisteet, ns. kärkiteemat ja priorisoinnin kohteet esille maakuntaohjelman kehittämisteemoista. Tämä on osa valtion ja maakuntien välillä käytävää aluekehittämiskeskustelumenettelyä, kun vuonna 2020 siirrytään uuteen maakuntaorganisaatioon.

Maakuntaohjelman työryhmien lisäksi Keski-Pohjanmaalla toimii aktiivinen järjestötoimintaverkosto. Järjestötoiminnan sitouttaminen maakuntaohjelman tavoitteiden toteuttamiseen on tärkeä voimavara ja mahdollisuus alueella. Järjestöjen tiiviimpi osallistuminen maakuntaohjelmatyöhön toimii maakuntaohjelman jalkauttajana ja mahdollistaa myös neljännen sektorin eli kotitalouksien ja kansalaisten osallistumisen yhteiseen kehittämiseen. Keski-Pohjanmaalla järjestötoimintakenttä on laaja sisältäen aktiivisia työryhmiä mm. paikallisen kehittämisen, nuorisoverkoston, hyvinvoinnin, kulttuurin sekä liikunnan ja urheilun teemoissa. Tavoitteena on, että järjestöjen työryhmät osaltaan osallistuvat maakuntaohjelman toteuttamiseen omassa toiminnassaan ja tuottavat tietoa maakuntaohjelmatyön tueksi.

Maakuntaohjelman alueellisen painoarvon vahvistamiseksi maakunnan yhteistyöryhmällä (MYR) ja sihteeristöllä/rahoittajaryhmällä on merkittävä päätöksentekoa valmisteleva ja rahoitusta suuntaava rooli. Maakuntaohjelmatyön näkökulmasta sihteeristön tehtävänä on kehittämisteemojen työryhmien ehdotusten mukaisten teemahakujen suunnittelu ja toteutus sekä rakennerahastojen alueellisen rahoitussuunnitelman valmistelu. Maakuntaohjelman mukaisia kehittämiskokonaisuuksia rahoitetaan käyttäen kattavasti olemassa olevia kansallisia ja kansainvälisiä rahoitusvälineitä. Tarkempi erittely rahoituksesta ja erityisesti rakennerahastorahoituksen käytöstä esitetään vuosittain rakennerahastojen rahoitussuunnitelmassa.

Keski-Pohjanmaan maakuntasuunnitelman ja maakuntaohjelman toteuttamista ja seuranta, maakuntaohjelmatyöhön linkittyviä kehittämissyömiä sekä erilaisia kehittämissöörumeita ja järjestökenttää on kuvattu oheisessa kuviossa.

Kuva 14. Maakuntaohjelman kehittämisteemakohtaiset työryhmät ja maakuntaohjelmatyöhön liittyviä muita kehittämissyömiä.

6. YMPÄRISTÖVAIKUTUSTEN ARVIOINTI

Oheisessa taulukossa on esitetty yhteenveto maakuntaohjelman ympäristövaikutuksista.

YMPÄRISTÖVAIKUTUSTEN ARVIOINTI - YHTEENVETOTAUUKKO

KEHITTÄMISTEEMAT: OSAAMINEN, KILPAILUKYKY JA SAAVUTETTAVUUS

LÄPILEIKKAAVAT PAINOPISTEET: MAASEUTU (M), KANSAINVÄLISYYS (K) JA VETOVOIMA (V)

		Alue- ja yhdyskuntarakenne	Liikenne- ja yhdyskuntahuolto	Ilmastonmuutoksen hillintä ja sopeutuminen	Ympäristö ja luonnonvarat	Maisema, kaupunkikuva ja kulttuuriperintö	Inhimisten terveys ja hyvinvointi	Talous ja elinkeinot
<div style="display: flex; justify-content: space-between; align-items: center;"> <div style="width: 45%;"> <div style="background-color: #4CAF50; color: white; padding: 5px; text-align: center; margin-bottom: 5px;">Erittäin myönteisesti ++</div> <div style="background-color: #8BC34A; color: white; padding: 5px; text-align: center; margin-bottom: 5px;">Myönteisesti +</div> <div style="background-color: #9E9E9E; color: white; padding: 5px; text-align: center; margin-bottom: 5px;">Ei vaikutusta/vähäisiä vaikutuksia 0</div> <div style="background-color: #F44336; color: white; padding: 5px; text-align: center; margin-bottom: 5px;">Kielteisesti -</div> <div style="background-color: #C0392B; color: white; padding: 5px; text-align: center;">Erittäin kielteisesti --</div> </div> <div style="width: 50%; border-left: 1px solid black; padding-left: 5px;"> <div style="background-color: #42A5F5; color: white; padding: 5px; text-align: center; font-weight: bold;">LÄPILEIKKAAVAT PAINOPISTEET</div> </div> </div>								
OSAAMINEN								
Panostaminen joustaviin koulutusväyliin, työelämäyhteistyöhön ja elinikäiseen oppimiseen	K/V	+	0	0	0	0	++	+
Tulevaisuuden oppimisen muotojen ja digitaalisten oppimisympäristöjen tunnistaminen ja kehittäminen	K/V	0	0	+	+	0	++	+
Alueellisen ennakoitijärjestelmän rakentaminen	V	0	0	0	0	0	+	+
Alueellisen tutkimus- ja innovaatiotoiminnan kehittäminen ja vahvistaminen	K/V	+	+	+	+	0	+	++
Tutkimusympäristöjen ja tutkimusinfrastruktuurien kehittäminen	K/V	+	+	+	+	0	+	++
Kemianteollisuuden uudistaminen kehittämällä ja toteuttamalla uusia innovaatioita epäorgaanisen kemian, mineraalitalouden ja biopohjaisten materiaalien ja prosessien rajapinnassa	K/V/M	+	+	++	++	0	+	++
Akkumateriaalien ja akkukemikaalien tutkimustoiminta sekä prosessiteollisuuden ja prosessiosaamisen vahvistaminen sekä näihin liittyvän yritystoiminnan ja teollisuuden kehittäminen	K/V/M	+	+	+	+	0	+	++
Energian varastoinnin menetelmien, teknologian ja tuotannon kehittäminen osana uusiutuvan energian tuotantoa	K/V/M	+	++	++	++	0	+	++
Kiertotalouden edistäminen ja uusien kiertotalouden prosessien kehittäminen tutkimuksen kautta materiaali- ja sivuvirtojen tehokkaampaan käsittelyyn ja hyödyntämiseen	K/V/M	++	++	++	++	0	++	++
KILPAILUKYKY								
Maakunnan yritys- ja kasvupalveluiden rakentaminen	V	+	+	0	+	0	+	++
Yritysten aktivointi kasvuun ja kansainvälistymiseen sekä innovaatiotoiminnan kehittämiseen	K/V	+	+	0	0	0	+	++
Suurteollisuusalueen ja sataman toiminnan turvaaminen osana pk-yritysten kasvua	K/V	++	+	0	+	0	+	++
Maaseutuelinkeinojen ja jatkojalostuksen kehittäminen ja monipuolistaminen	M	++	+	+	+	+	+	++
Verkostomaisten ja asiakaslähtöisten toimintamallien luominen työllisyyden hoitoon	M/V	+	0	0	0	0	++	++
Luonnonvarojen jalostusasteen kasvattaminen, uudet tuotteet ja liiketoiminta	M/V	+	+	0	+	0	+	++
Kaivannais- ja mineraalivarojen hyödyntäminen kaivostoiminnassa	K/M/V	+	+	0	++ -	-	0	++
Uusiutuvien energiavarojen käyttö energiatuotannossa	K/V	+	+	++	++ -	-	+	++
Kiertotalous, materiaalien sivuvirtojen ja jätteiden tehokas kierrätys ja hyödyntäminen	K/M/V	++	+	++	++	+	+	+
Alueen kilpailukykyyn, innovaatiotoiminnan ja elinvoimaisuuden vahvistaminen muutosjoustavuuden näkökulmasta	M/V	+	+	+	+	0	+	+
SAAVUTETTAVUUS								
Liikenteen pääväylien ja logistiikkajärjestelmien ylläpito ja kehittäminen	K/V	+	++	+	0	0	+	+
Alemman tieverkoston kunnossapito ja parantaminen	M	++	++	0	0	0	+	+
Liikenteen ja logistiikan digitaalisten palveluiden kehittäminen	V	+	++	+	+	0	0	+
Verkko- ja tietoliikenneyhteyksien kattava tarjonta	M/V	+	++	+	+	0	++	++
Maaseudun toimintaympäristön kehittäminen vastaamaan elinkeinojen ja asukkaiden tarpeita	M/V	++	+	0	+	+/-	++	+
Luonnon- ja kulttuuriympäristön kestävä käyttö ja suojelu	V	+	0	+	++	++	+	+
Joustavien liikkumisen muotojen ja toimivien matkaketjujen kehittäminen	M/V	+	++	+	+	0	++	+
Sähköisten palveluiden kehittäminen ja riittävien lähipalveluiden saatavuuden turvaaminen	M	++	+	+	+	0	+	+

